

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2019

ARCHEOLOGIENOTA Kioskplaats te Hoboken (Antwerpen)

ADEDE Archeologisch Rapport 427

Logan Margaret

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 427

Archeologienota Kioskplaats te Hoboken (Antwerpen).

LOGAN MARGARET

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2019
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Cattrysse Alexander
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

2.1	Archeologische voorkennis	- 8 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 8 -
2.3	Resultaten van het bureauonderzoek	- 8 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 9 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 10 -
2.6	Randvoorwaarden	- 15 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 16 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 17 -
3.2.1	Tertiair geologische ondergrond	- 17 -
3.2.2	Quartair geologische ondergrond	- 18 -
3.2.3	Bodem	- 20 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 24 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 24 -
3.3.2	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 24 -
4.1	Methodiek	- 27 -
4.1.1	Doel van het onderzoek	- 27 -
4.1.2	Planning van de proefsleuven en kijkvensters	- 27 -
4.1.3	Organisatie van het voordonderzoek en gebruikt materiaal	- 27 -
4.1.4	Afwijking van de Code van Goede Praktijk.....	- 29 -
4.2	Assessment Sporen	- 31 -
4.2.1	Bodemopbouw	- 31 -
4.2.2	Sporenbestand	- 33 -
4.2.3	TAW hoogtes binnen het projectgebied	- 39 -
4.3	Assessment Vondsten	- 42 -
4.4	Assessment Stalen.....	- 46 -
4.5	Conservatie Assessment.....	- 47 -
4.6	Beantwoorden onderzoeksvragen	- 47 -
5.1	Besluit gespecialiseerd publiek	- 50 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2019D257										
Site	Kioskplaats-Hoboken (Antwerpen)										
Projectsigle ADEDE	HOB-KIO										
Ligging	Kioskplaats, 2660 Antwerpen										
Bounding Box	<table> <tr> <td>X</td><td>Y</td></tr> <tr> <td>148680,94639</td><td>207513,444823</td></tr> <tr> <td>148796,985103</td><td>207529,072789</td></tr> <tr> <td>148830,217487</td><td>207282,320073</td></tr> <tr> <td>148714,178774</td><td>207266,692107</td></tr> </table>	X	Y	148680,94639	207513,444823	148796,985103	207529,072789	148830,217487	207282,320073	148714,178774	207266,692107
X	Y										
148680,94639	207513,444823										
148796,985103	207529,072789										
148830,217487	207282,320073										
148714,178774	207266,692107										
Topografische kaart	Zie plannr. 1										
Kadaster	Hoboken, perceel 309D Zie plannummer 3										
Soort onderzoek	Proefsleuvenonderzoek										
Aard van de vervolgwerven	Riolerings-, bestratingswerken, vernieuwing van tramsporen										
Uitvoerder	ADEDE bvba										
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058										
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184 Alexander Cattrysse 2017/00187										
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba										
Bibliografische referentie	Logan, M., 2019, Archeologienota 427 Kioskplaats te Hoboken (ANT), ADEDE Archeologisch Rapport 427, Gent.										
Grootte projectgebied	15500 m ² / 5200 m ²										
Periode uitvoering	Mei 2019										
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, proefsleuvenonderzoek										
Verstoorde zones	Geen gekende										

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Kioskplaats-Hoboken	
Topografische kaart	Plannummer 1
2019D257	Bron; Lambert 72
7/5/2019	Aangemaakt m.b.h. QGIS

Legend

 Projectgebied

050100150 m

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

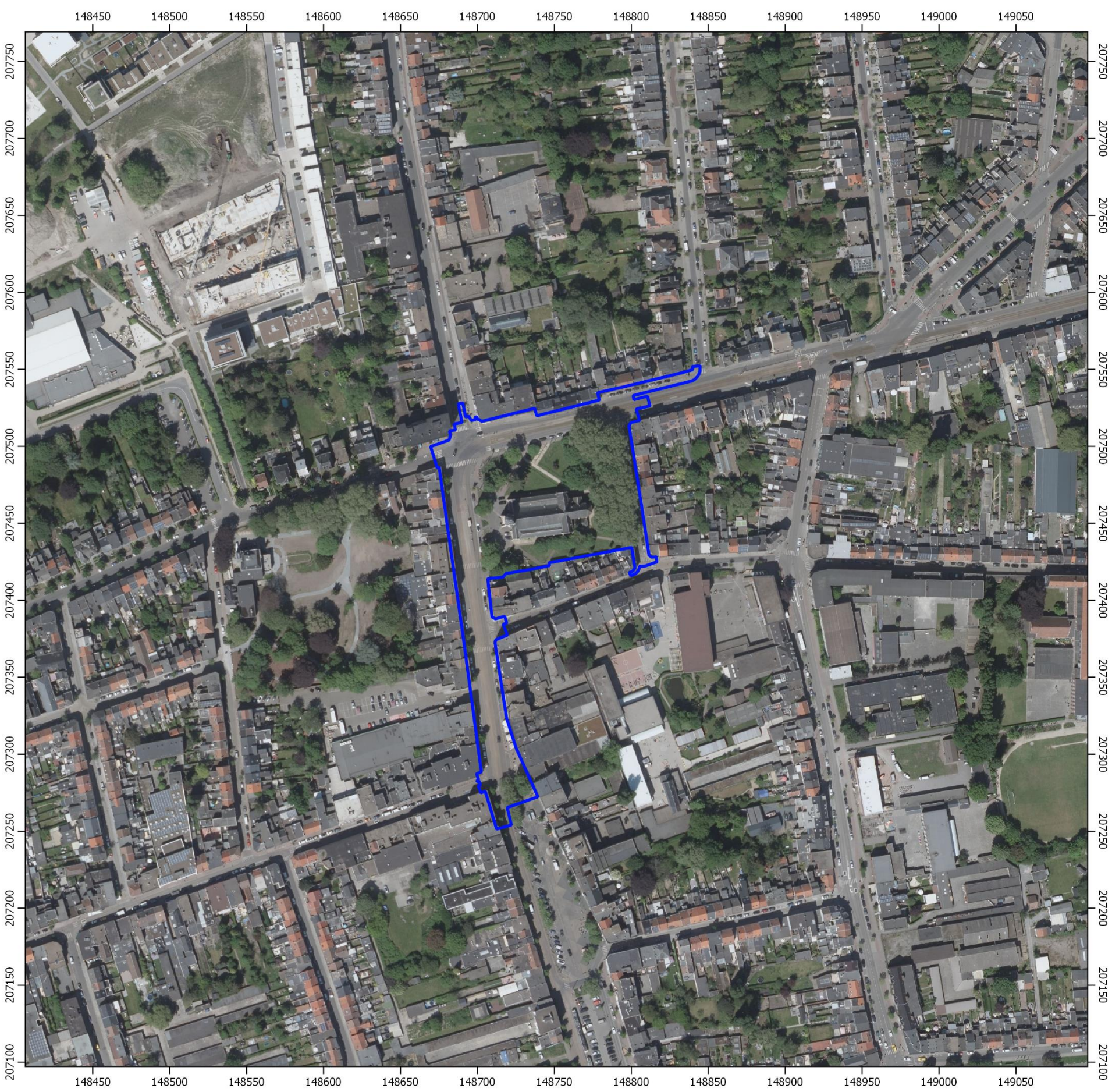
Kioskplaats-Hoboken	
Orthofoto 2018	Plannummer 2
2019D257	Bron; Lambert 72
7/5/2019	Aangemaakt m.b.h. QGIS

Legend

Projectgebied

050100150 m

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

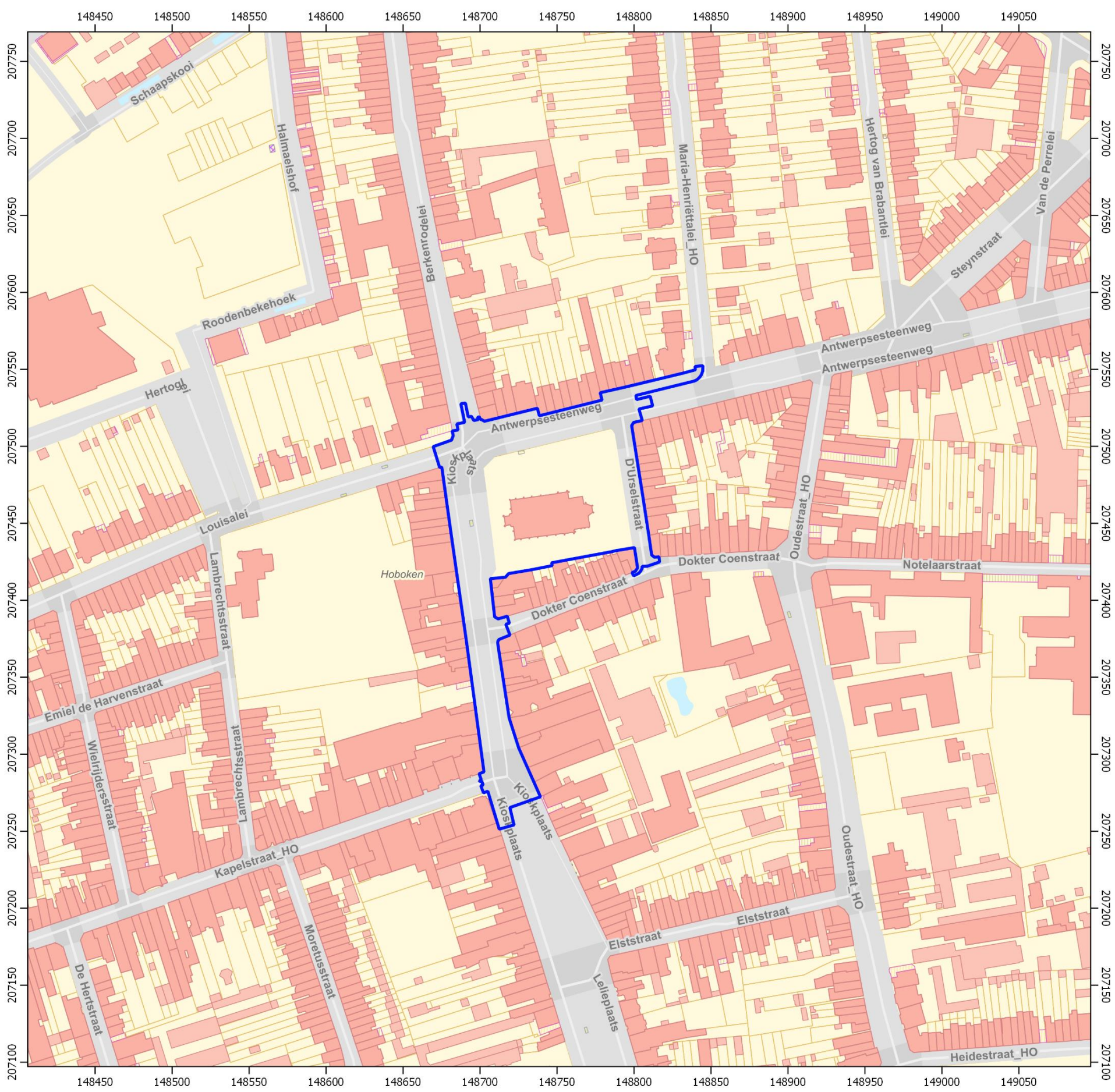
Kioskplaats-Hoboken	
GRB	Plannummer 3
2019D257	Bron; Lambert 72
7/5/2019	Aangemaakt m.b.h. QGIS

Legend

Projectgebied

050100150 m

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

De opdrachtgever Aquafin plant in de dorpskern van Hoboken (deelgemeente van Antwerpen) riolerings- en bestratingswerken, naast de vernieuwing van de tramsporen. Binnen de contouren van het onderzoeksgebied werd nog geen voorgaand archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem opgenomen in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI). De CAI vermeldt in een wijdere omgeving van het onderzoeksgebied een aantal locaties waar reeds archeologisch onderzoek werd uitgevoerd. Deze locaties worden verder toegelicht in §3.3.2. In het voorjaar van 2017 werd er door GATE een bureauonderzoek uitgevoerd waarop dit proefsleuvenonderzoek werd gebaseerd¹

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De totale oppervlakte van de ingreep in de bodem beslaat 1000m² of meer en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Resultaten van het bureauonderzoek

In het kader van het opstellen van de archeologienota met ID2874 werd een bureauonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek werd het onderzoeksgebied geografisch, geologisch, historisch en archeologisch gesitueerd aan de hand van reeds bestaande bronnen. Aan de hand van de verzamelde informatie werd vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met als doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

In deze nota worden de volgende vragen behandeld:

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

¹ Windey, S., Laloo, P., 2017 raadpleegbaar op <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2874>

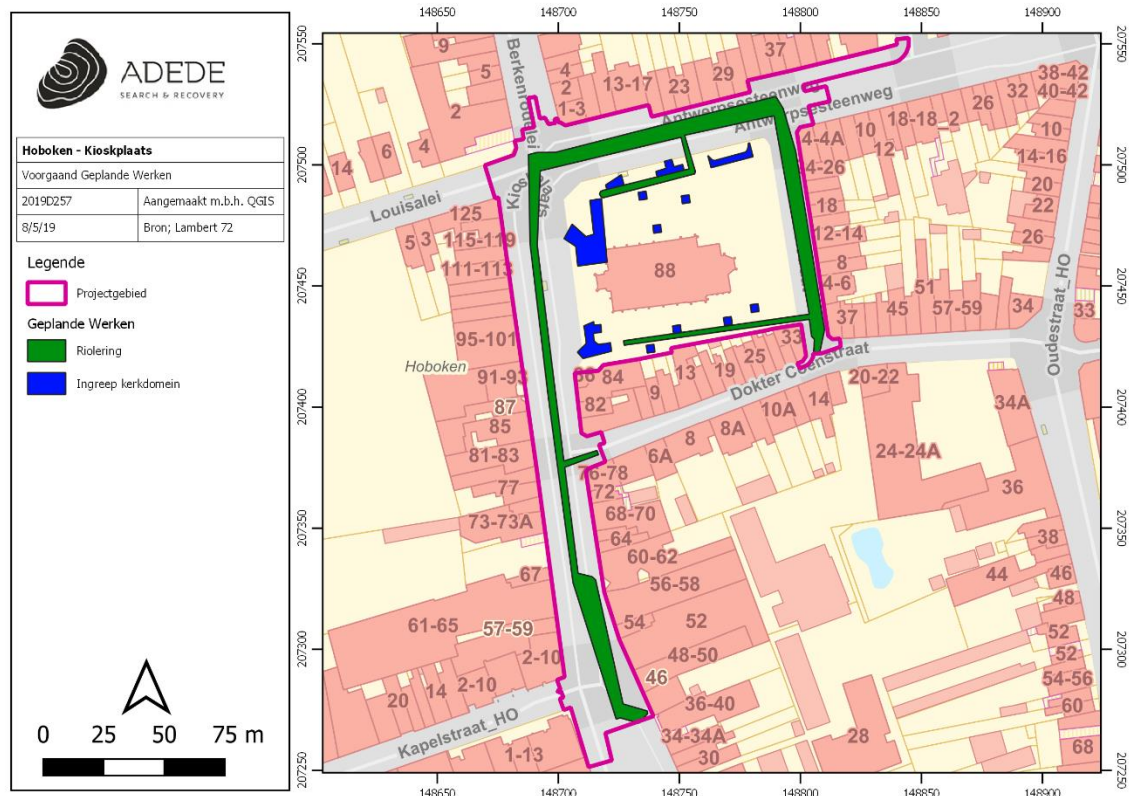
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van een begraafplaats? Zo ja: Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden? Wat is de omvang? Wat is de fasering? Komen er oversnijdingen voor? Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen vindplaatsen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan de beschikbare historische en historisch-cartografische informatie over het gebied?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven: Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek? Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type stalen zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van 15500 m² maar het merendeel van de oppervlakte beslaat openbaar domein en overlapt met de openbare weg. De geplande werken bevonden zich van de Kioskplaats tot aan de Kapelstraat, de Antwerpsesteenweg tot aan de d'Urselstraat en de d'Urselstraat zelf. Een deel van het projectgebied bevindt zich op het terrein van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, op perceel 309D. Dit deel heeft een oppervlakte van 5200 m².

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande werken voor het projectgebied bestaan uit riolerings- en bestratingswerken, een vernieuwing van de tramsporen, en een uitbreiding van groenperken. De ingrepen met verstoring van de ondergrond bedragen ca. 5200 m² (ca. 4400 m² aan rioleringswerken, en ca. 800 m² aan boomvakken en het aanbrengen van boomgranulaat).

Figuur 1. Voorgaand geplande werken binnen het projectgebied.

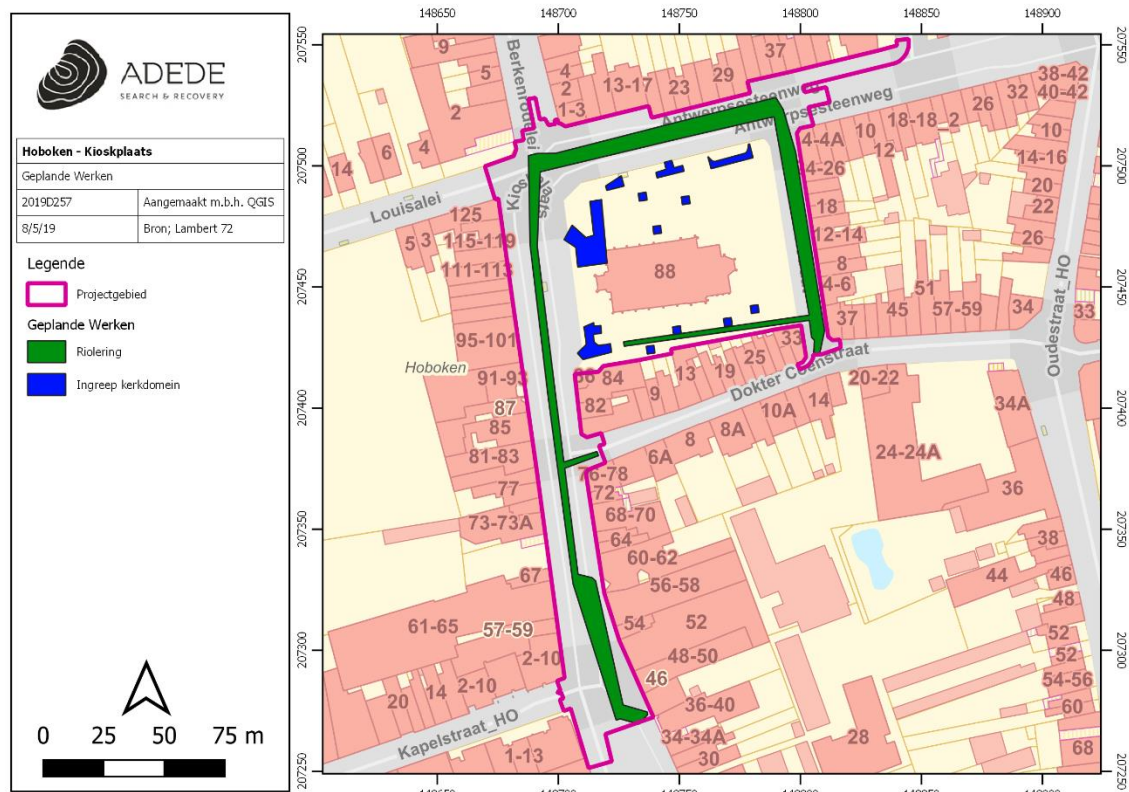
Op het kerkdomein, zijn ingrepen van 60 tot 70cm diep nodig in sleuven van min. 2m breed als gevolg van de aanleg van de rioleringen. Voor de uitbreiding van de groenperken zijn uitgravingen van verschillende afmetingen nodig tot 60cm diep ten opzichte van het huidige maaiveld.²

De geplande werken zijn gewijzigd in de periode tussen de uitvoering van de proefsleuven en het schrijven van dit rapport. De oorspronkelijk geplande werken omvatten rioleringswerk tot een diepte van 1 tot 3 meter in het noordelijke deel van het projectgebied, om deze reden werd er dan ook een

²Windey, S., Laloo, P., 2017.

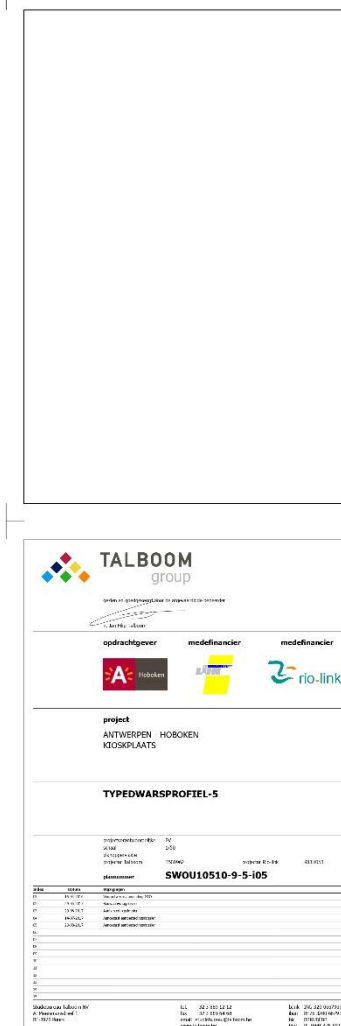
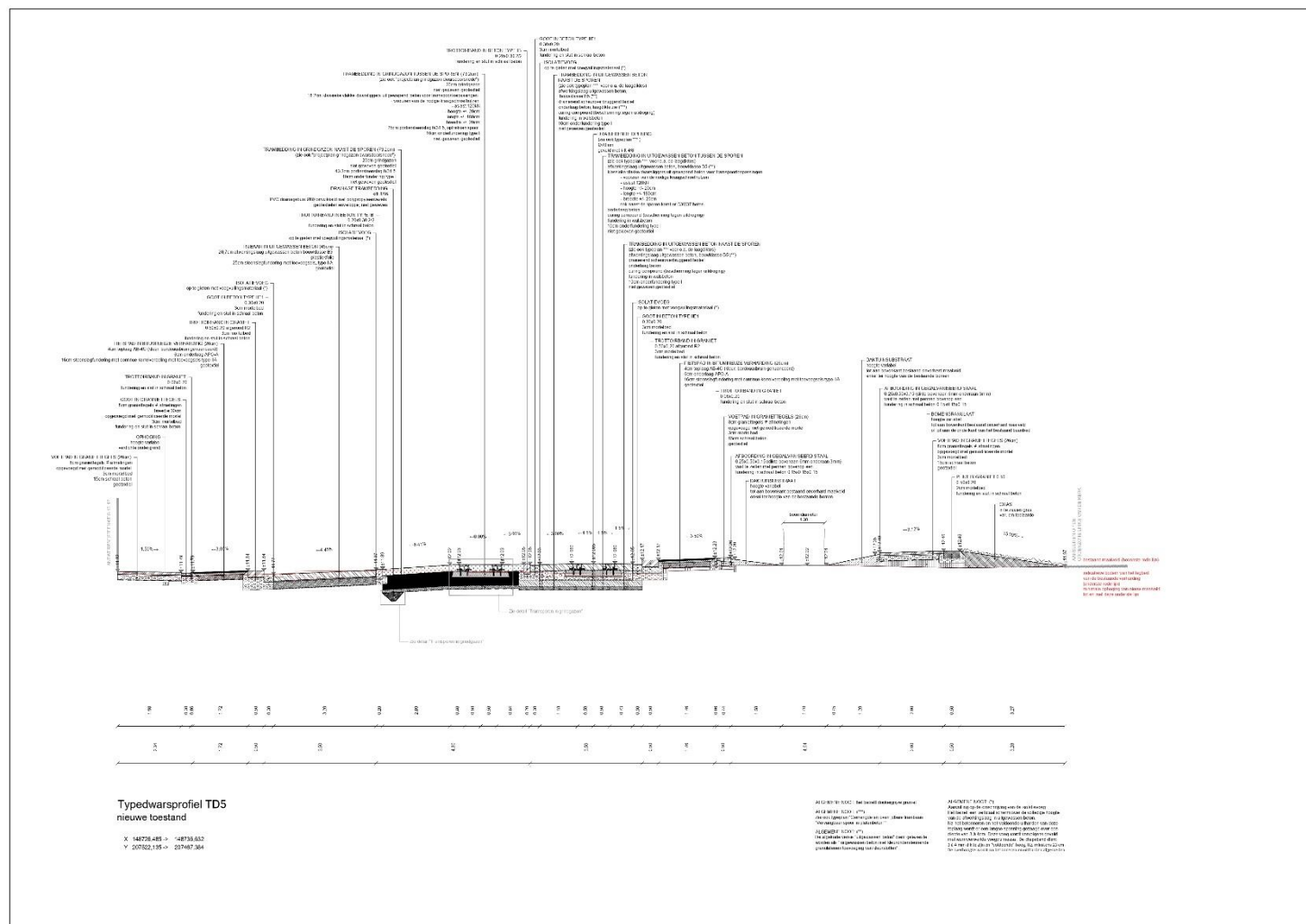
sleuf gepland. Figuur 1 toont de oorspronkelijk geplande werken, die werden gebruikt om de proefsleuven te plannen. Figuur 2 toont de huidige geplande werken zoals opgenomen in de vergunningsaanvraag, die niet langer een ingreep in de bodem tot een diepte van 3m in het noorden omvatten. Deze verandering van de plannen had invloed op het advies voor verder onderzoek. Dit wordt verder besproken in §5. Plannen werden bijgevoegd in de bijlage.

Bijkomend werd in nasleep van het archeologisch onderzoek door de opdrachtgever geopteerd om de uitvoering aan te passen opdat het archeologische niveau zou gevrijwaard blijven van verdere ingrepen en een behoud in situ mogelijk is. Hierbij werd

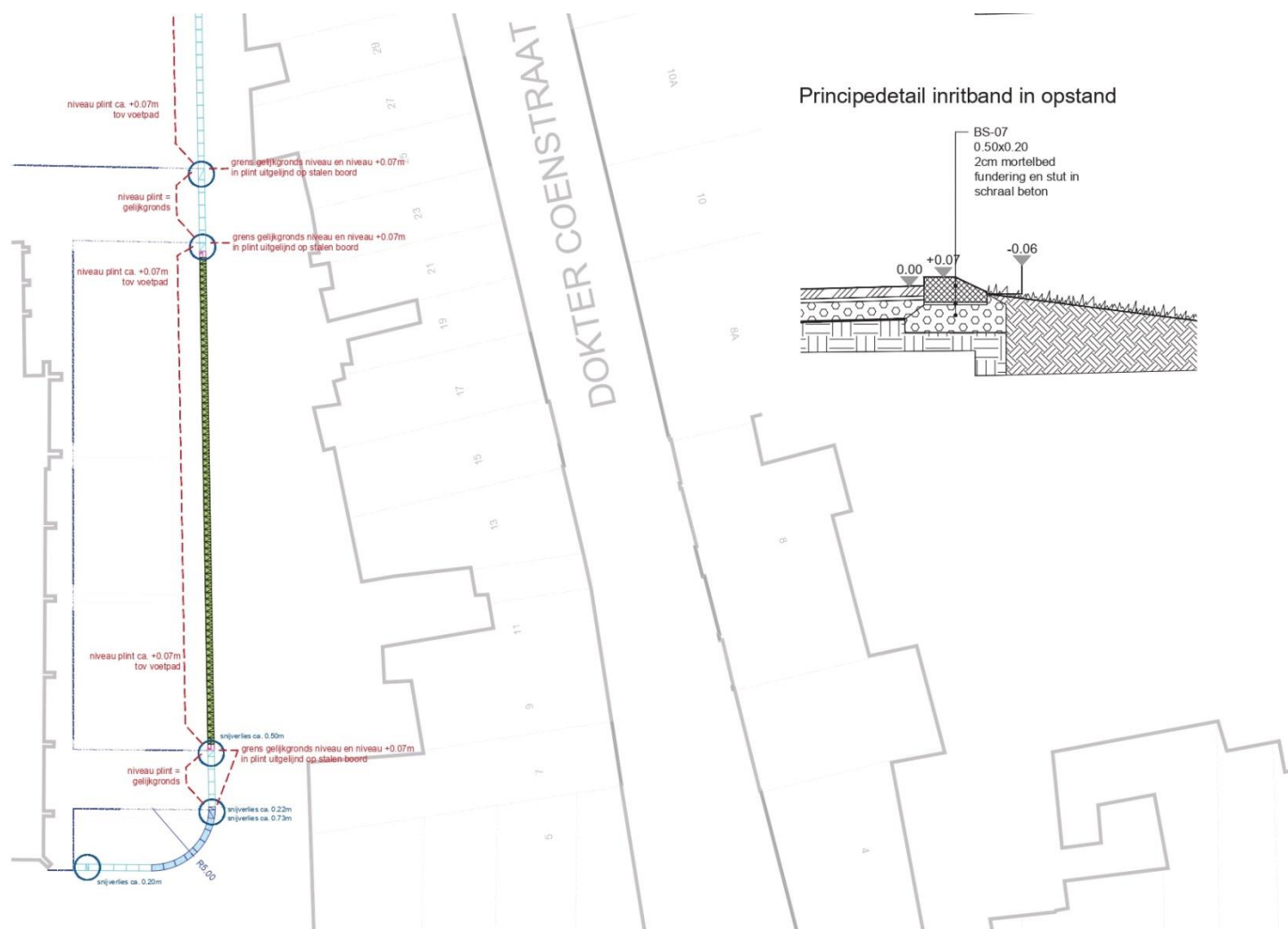

Figuur 2. Huidige geplande werken binnen het projectgebied.

Figuur 3. Dwarsdoorsnede van de geplande werken, gewijzigde uitvoering ifv. Behoud in situ

Figuur 4. Aangepast rioleringsplan ifv. Behoud in situ

2.6 Randvoorwaarden

De archeologienota met ID2874 werd bekrachtigd zonder randvoorwaarden.³

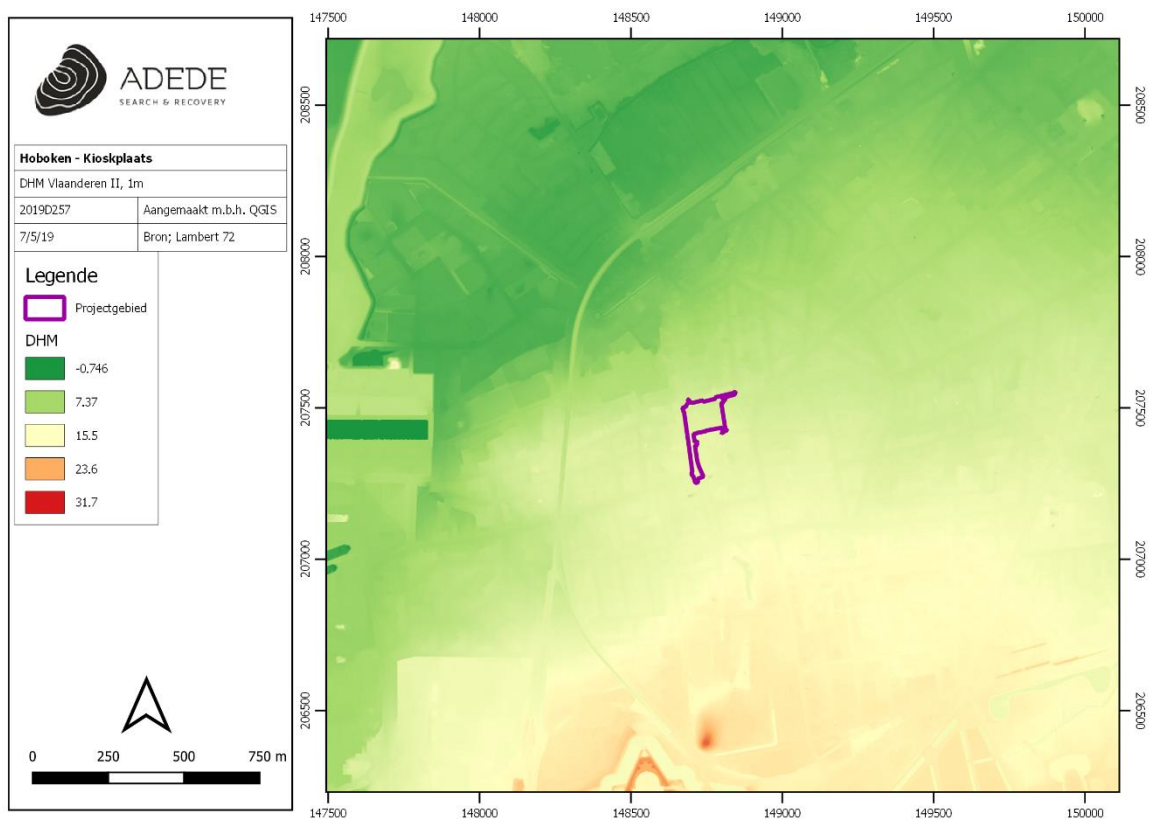
³ *Laloo, 2017.*

3 Assessmentrapport

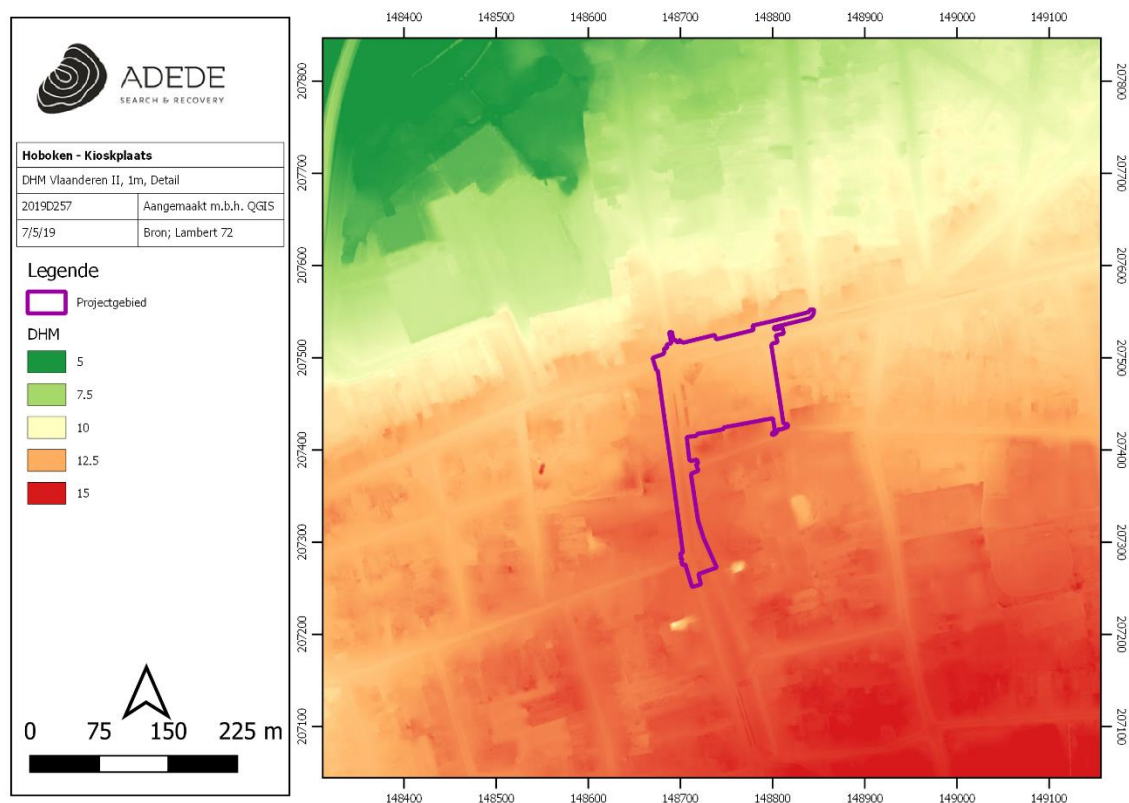
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen in Hoboken, een voormalige gemeente maar nu een district van stad Antwerpen. Het bevindt zich op de noordelijke flank van de Boomse Cuesta, boven de polders langs de rechteroever van de Schelde. Ten westen van de Cuesta ligt het kanaal van Hoboken, hier wordt de Boomse Cuesta de Wase Cuesta.

De hoogte van het projectgebied is ongeveer 11m TAW, terwijl de Boomse Cuesta een maximale hoogte van 31m TAW bereikt.

Figuur 5. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

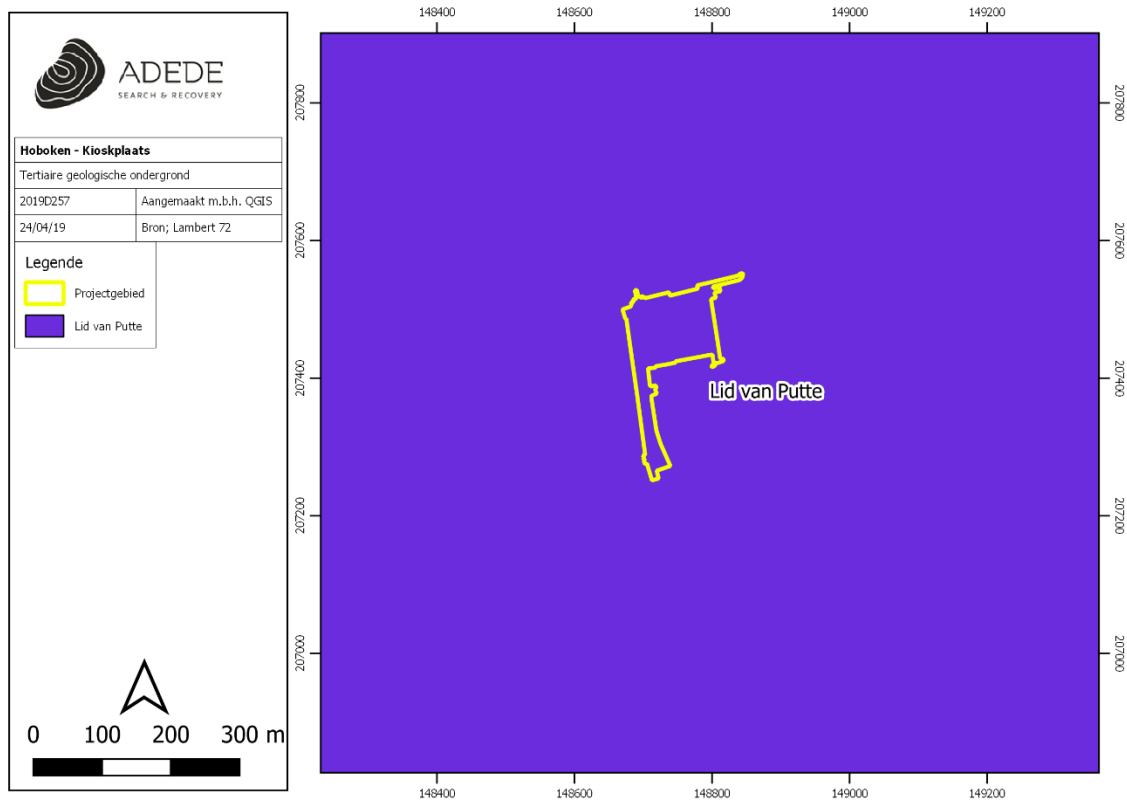
Een beschrijving van de TAW hoogten die in het projectgebied werden gemeten tijdens de uitvoering van de proefsleuven wordt gegeven onder §4.2.3.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologische ondergrond

De Tertiaire geologische kaart geeft de lithologie van de afzetting onder de Quartaire afzetting weer. De Tertiaire ondergrond in het projectgebied (zie figuur 5) is de Formatie van Boom, met name het **Lid van Putte** (BmPu). Het Lid van Putte bestaat uit siltige en organische horizonten, en wordt gekenmerkt door een donkere klei die in heel het ontsluitingsgebied van de Formatie van Boom komt. Deze laag bereikt een dikte tot 45m⁴.

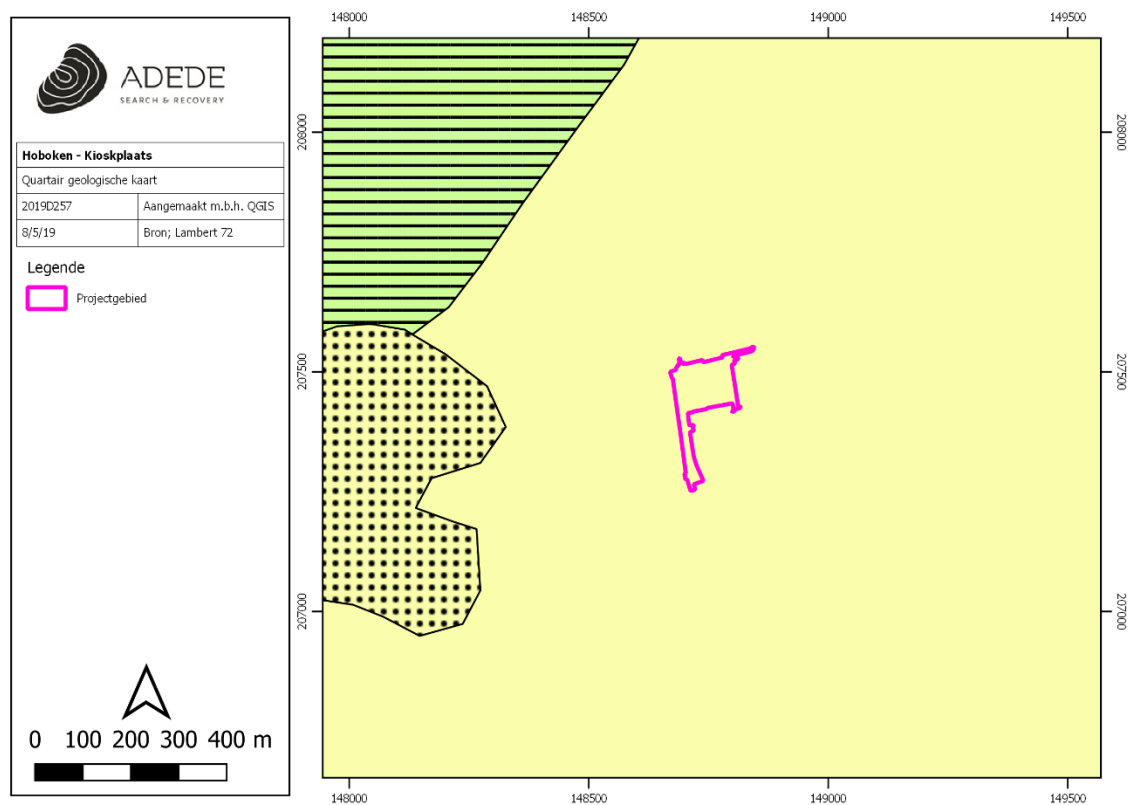
⁴ Jacobs 1999

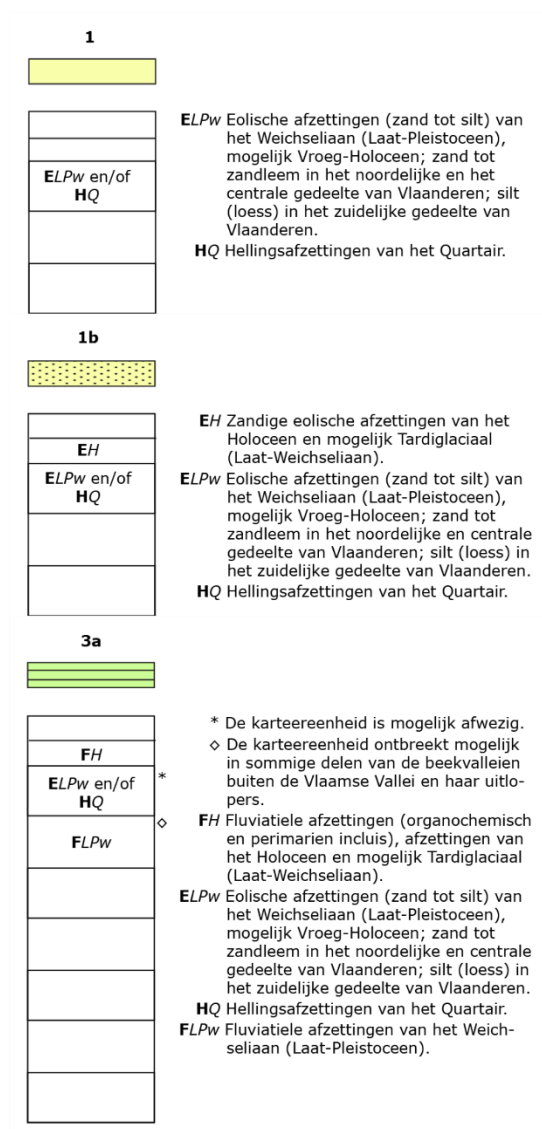
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologische ondergrond

De Quartair geologische kaart geeft aan dat het profieltype 1 (zie figuren 6 en 7) voorkomt binnen het projectgebied. Profieltype 1 bestaat uit laat-pleistocene, eolische afzettingen en/of hellingsafzettingen (ELPw en/of HQ). Meestal gaat het om zandige tot lemig-kleiige sedimenten, ontstaan door herwerking van *in situ* sedimenten.

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

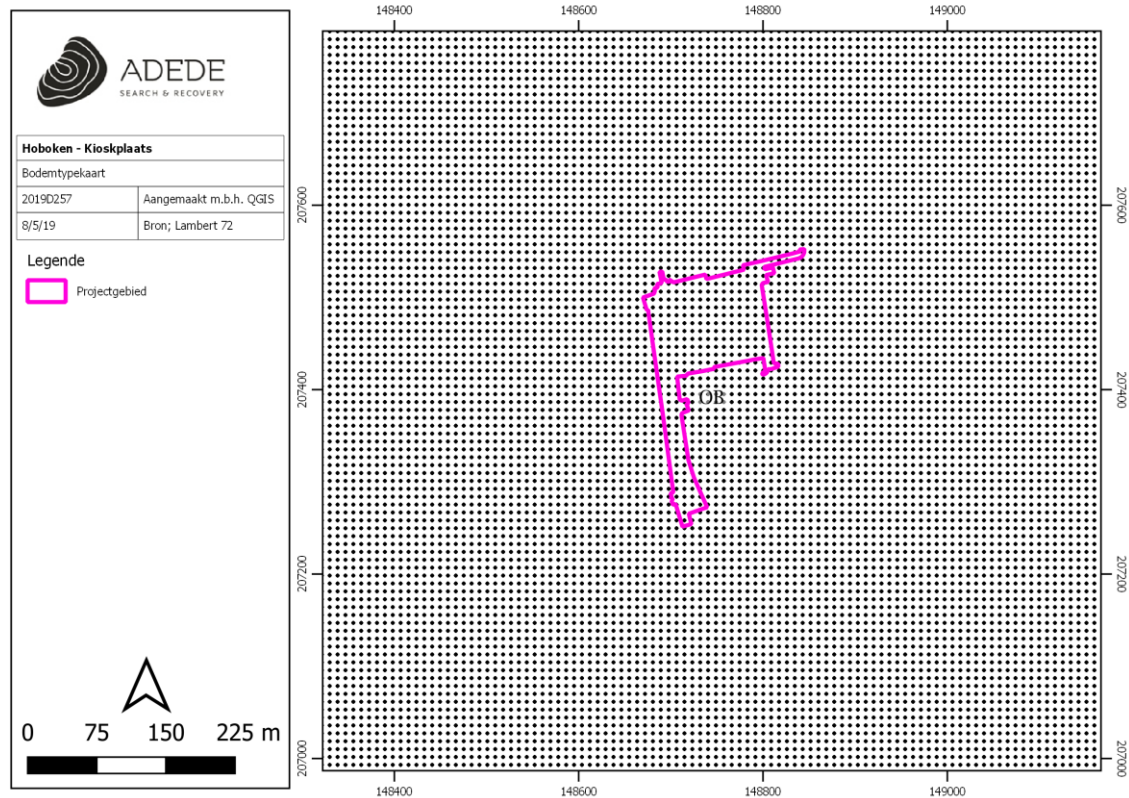
Figuur 9. Legende big de quartair geologische kaart (www.geopunt.be)

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

De bodemtypekaart geeft aan dat het projectgebied zich in een bebouwd (**OB**) gebied bevindt (zie figuur 8).

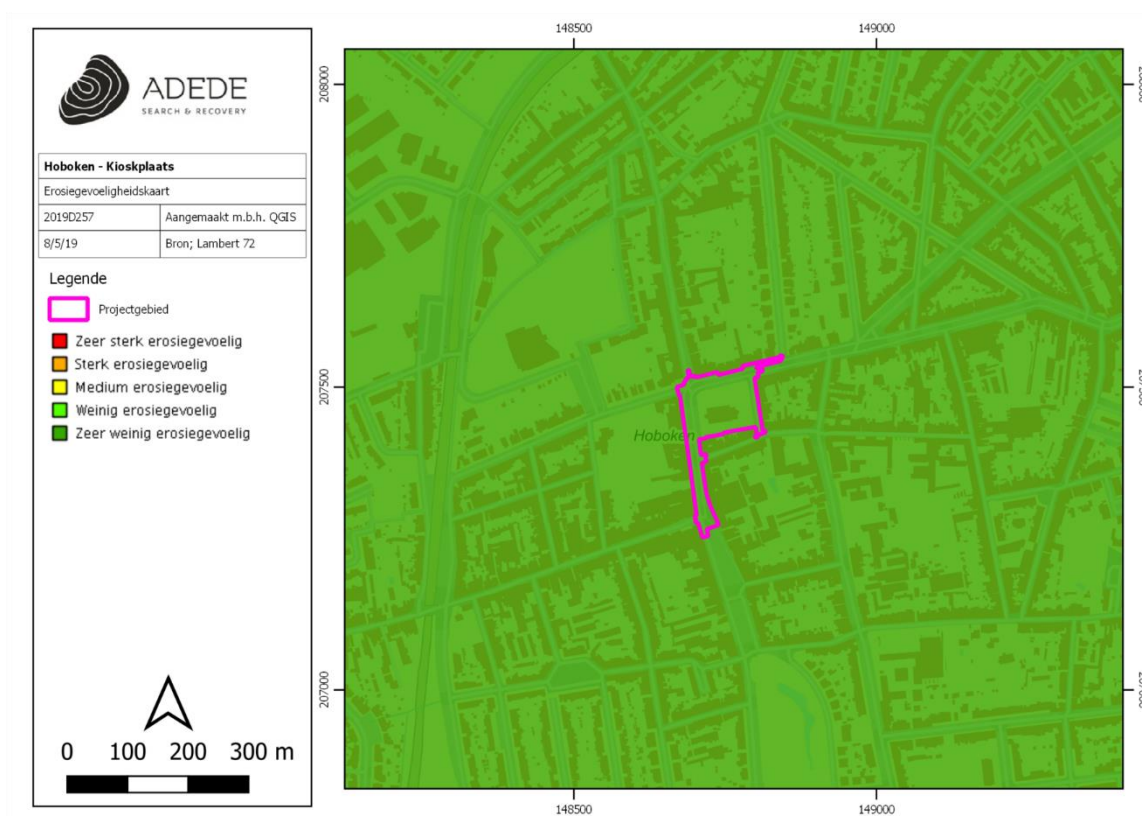
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

Op basis van www.dov.vlaanderen.be is er geen data voorhanden met betrekking tot de potentiële bodemerosie.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

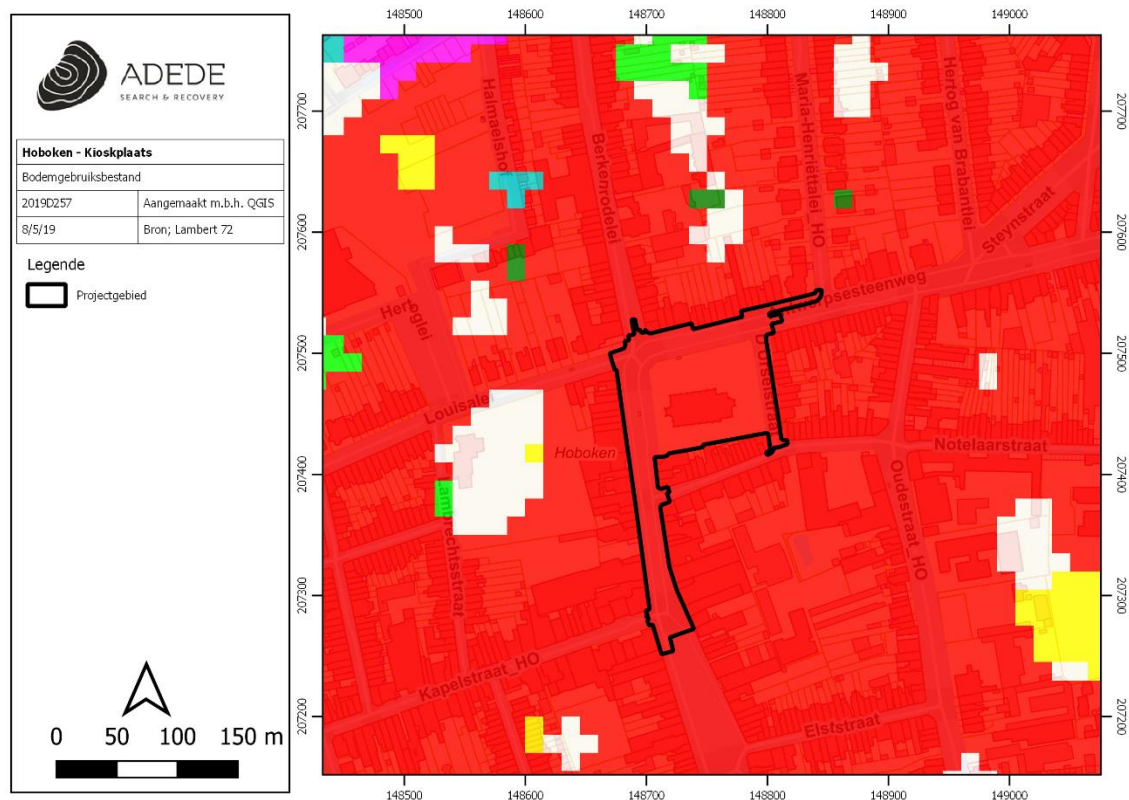
Volgens de kaart bevindt het projectgebied zich in een locatie die met **zeer weinig erosiegevoeligheid** (zie figuur 9).

Figuur 11. Situering van het erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Bodemgebruik

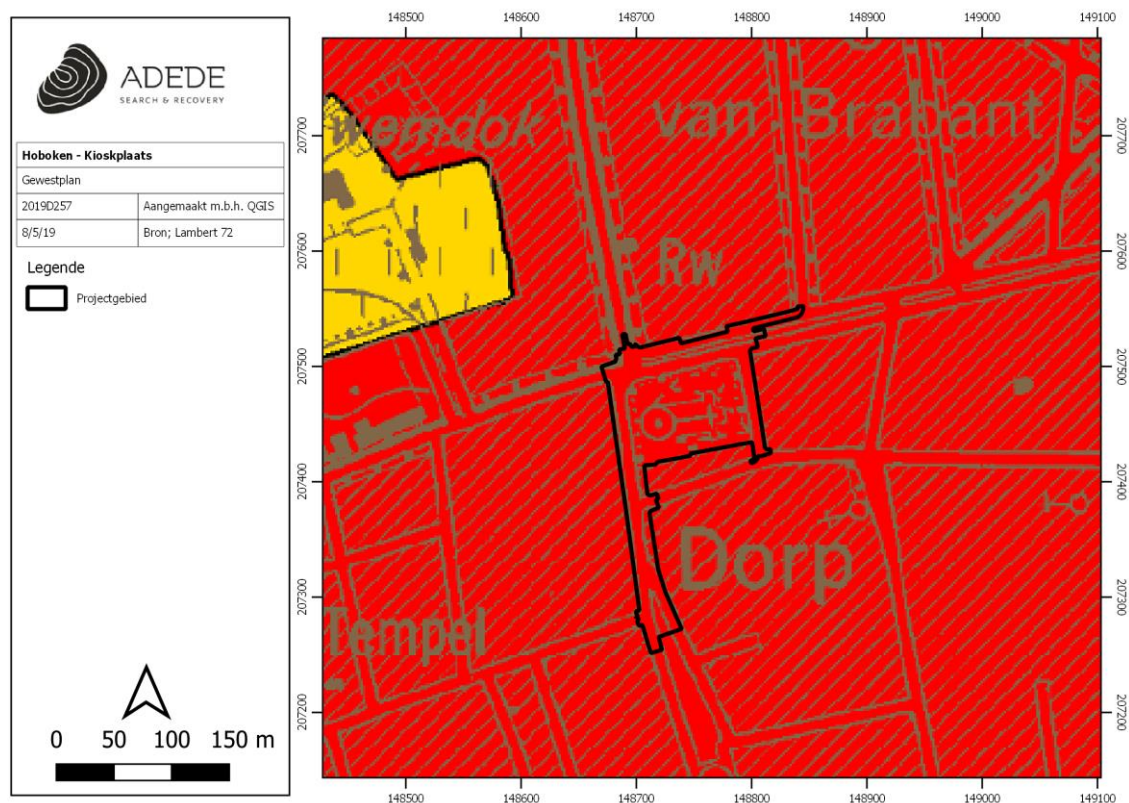
Het bodemgebruiksbestand (zie figuur 10) geeft aan dat het projectgebied ligt in een zone met “andere bebouwing.”

Figuur 12. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Op het gewestplan staat het projectgebied beschreven als **‘woongebieden’**.

Figuur 13. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

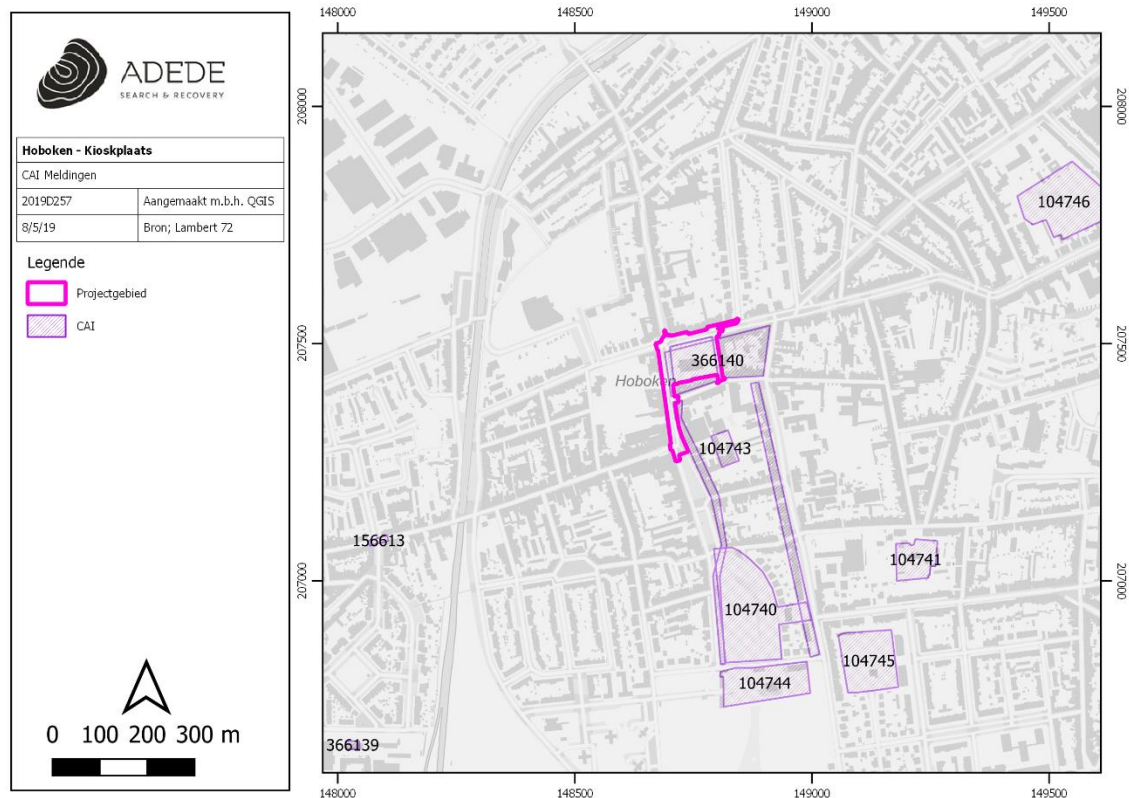
Voor een uitgebreide historische situering en het historische kaartmateriaal wordt verwezen naar de archeologienota met ID2874⁵.

3.3.2 Archeologische situering van het projectgebied

In dit hoofdstuk worden de gekende archeologische vindplaatsen (volgens de CAI) in de buurt van het projectgebied besproken (zie figuur 12). Dit helpt om een idee te vormen van het archeologische potentieel dat kan worden verwacht binnen het projectgebied.

In de directe omgeving van het projectgebied zijn geen andere opgravingen of vooronderzoeken uitgevoerd. Dit zijn allemaal bureauonderzoeken.

⁵ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/2874>

Figuur 14. Situering van enkele CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied.

De gekende archeologische locaties in een straal van 1km rond het studiegebied zijn:

CAI ID 104740

Kasteel Broydenborg: een lusthof van de 16de eeuw.⁶

CAI ID 104741

Nijverheidshof: een lusthof van de 16de eeuw.⁷

CAI ID 104742

Onze-Lieve-Vrouw Geboorte Kerk: kerk uit de late middeleeuwen.⁸

CAI ID 104743

Spaans Huis: een huis uit de 17de eeuw.⁹

⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 104740, Kasteel Broydenborg

⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 104741, Nijverheidshof

⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 104742, O.-L.-V. Geboorte Kerk

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 104743, Spaans Huis

CAI ID 104744

Kasteel Sorghvliedt: een hoeve van de 16de eeuw, en later een hof van plaisantie.¹⁰

CAI ID 104745

Meerlenhof: een omgracht kasteel uit de 16de eeuw.¹¹

CAI ID 104746

Hof ter Heide: Lusthof uit de 17de eeuw, met een gedeeltelijk bewaarde omgrachting.¹²

CAI ID 366140

Hoboken 1: de dorpskern van een nederzetting uit de 18de eeuw.¹³

CAI ID 156613

Kapelstraat-Grote Baan 1: een middeleeuwse kapel die al in 652 werd gevestigd door Birgittijnen.¹⁴

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 104744, Kasteel Sorghvliedt

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 104745, Meerlenhof

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 104746, Hof ter Heide

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 366140, Hoboken 1

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 156613, Kapelstraat-Grote Baan 1, Kruiskapel

4 Assessmentrapport prospectie met ingreep in de bodem

d.m.v. proefsleuven

4.1 Methodiek

4.1.1 Doel van het onderzoek

De prospectie met ingreep in de bodem had tot doel het vaststellen, evalueren, en waarderen van mogelijke archeologische resten aanwezig op de locatie , dit in het kader van de opmaak van de nota voor het volledige onderzoeksgebied.

In dit hoofdstuk wordt eerst de toegepaste methodologie geschetst (werkwijze, planning, aanpak, strategie van het veldwerk).

4.1.2 Planning van de proefsleuven en kijkvensters

Volgens de Code van Goede Praktijk (CGP), “§5.3 Bepalen van de onderzoeksstrategie” dienden vier criteria in overweging genomen te worden voor het bepalen van de verdere onderzoeksstrategie: Mogelijk, nuttig, schadelijk en noodzakelijk. Er werd gekozen voor een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven.

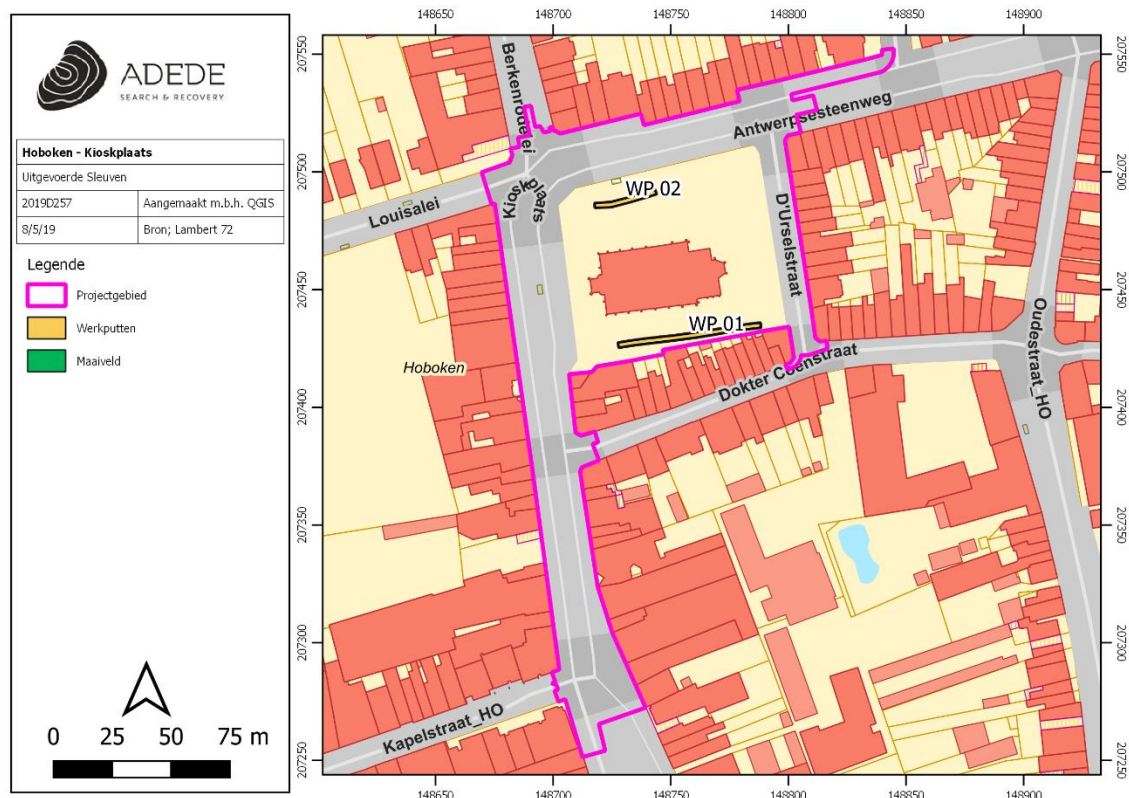
4.1.3 Organisatie van het voordonderzoek en gebruikt materiaal

Het archeologisch veldwerk werd uitgevoerd gedurende drie dagen: 24 april, 2 mei en 3 mei. De bodem werd na aanleg van de proefsleuven opgeschaafd ten einde een leesbaar archeologisch vlak te creëren. Daarna werden de sleuven gedocumenteerd (gefotografeerd en digitaal ingetekend). Voor het graaf- en opvulwerk werd gebruik gemaakt van een rupskraan met een tandeloze graafbak van 1,80m breed.

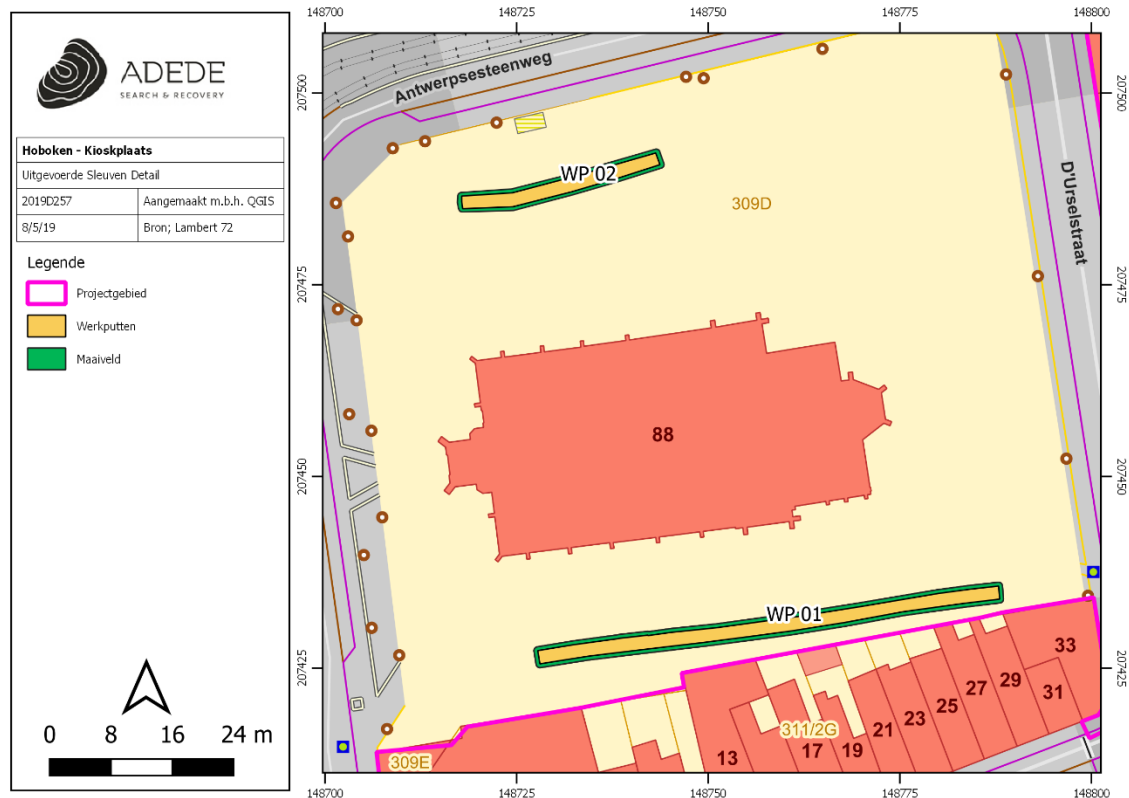
Het archeologisch veldwerk werd uitgevoerd door Hans Thomas (veldwerkleider, archeoloog, Adede bvba), bijgestaan door Sebastian Van Wetter (archeoloog, Adede bvba), Carlos Requena (archeoloog, Adede bvba), Carlo Jengember (archeoloog, Adede bvba), en Margaret Logan (archeoloog, Adede bvba). De verwerking van de resultaten, de determinatie van de roerende archeologische objecten en de opmaak van het assessmentverslag werd uitgevoerd door Hans Thomas en Margaret Logan.

De registratie van de sporen gebeurde conform de CGP §8.6.1. Het vlak en alle sporen werd gefotografeerd en digitaal ingetekend. Het digitaal inmeten geschiedde door een GNSS van het type Septentrio AsterX-U, en het topografisch programma Carlson SurvPC. Alle werkputten werden ingemeten in Lambert-72 coördinaten.

Er werden in totaal 2 sleuven aangelegd. De zuidelijke proefsleuf werd aangelegd en geregistreerd op 24 april, en bevat een oppervlakte van 104,85 m². De noordelijke sleuf werd op 2 mei aangelegd en werd op 2 en 3 mei geregistreerd. Deze heeft een oppervlakte van 46,69 m². De totale blootgelegde oppervlakte bedraagt 151,54 m² (zie figuur 14). Hierdoor werd 3% van het beschikbare projectgebied onderzocht. Dit wordt verder beschreven in §4.1.4.

Figuur 15. Uitgevoerde sleuven.

Figuur 16. Uitgevoerde sleuven detail.

4.1.4 Afwijking van de Code van Goede Praktijk

Normaal gesproken moet er tijdens de uitvoering van een proefsleuven onderzoek een groter oppervlak worden aangelegd. De Code van Goede Praktijk stelt dat een norm van 12,5% van het totale projectgebied de standaard is. In het geval van de Hoboken-site werden de twee sleuven echter gekenmerkt door talrijke graven in het eerste vlak. Twintig graven werden ontdekt in Werkput 1 en er werden er negentien aangetroffen in Werkput 2, voor een totaal van 39. Deze graven bestonden meestal uit botten met slechts een beperkte bewaring van de doodskisten. Ze worden verder beschreven in §4.2.2. Gezien het aantreffen van een groot aantal graven te verwachten was, werd beslist om de proefsleuven te beperken tot die zones waar in navolging van de geplande werken versterking van de ondergrond zouden plaatsvinden.

Tijdens het vooronderzoek werden geen coupes uitgevoerd. In de loop van het proefsleuvenonderzoek zijn ten minste drie vondsten aangetroffen die een datering tot 50 jaar (1850-1900) mogelijk maken. Dit wordt verder beschreven in §4.3. Omdat het mogelijk was om de graven van deze vlak op deze

manier exact te dateren, was het tijdens het vooronderzoek niet nodig om coupes uit te voeren. Er is besloten om maximale informatie voor het vervolgonderzoek te behouden.

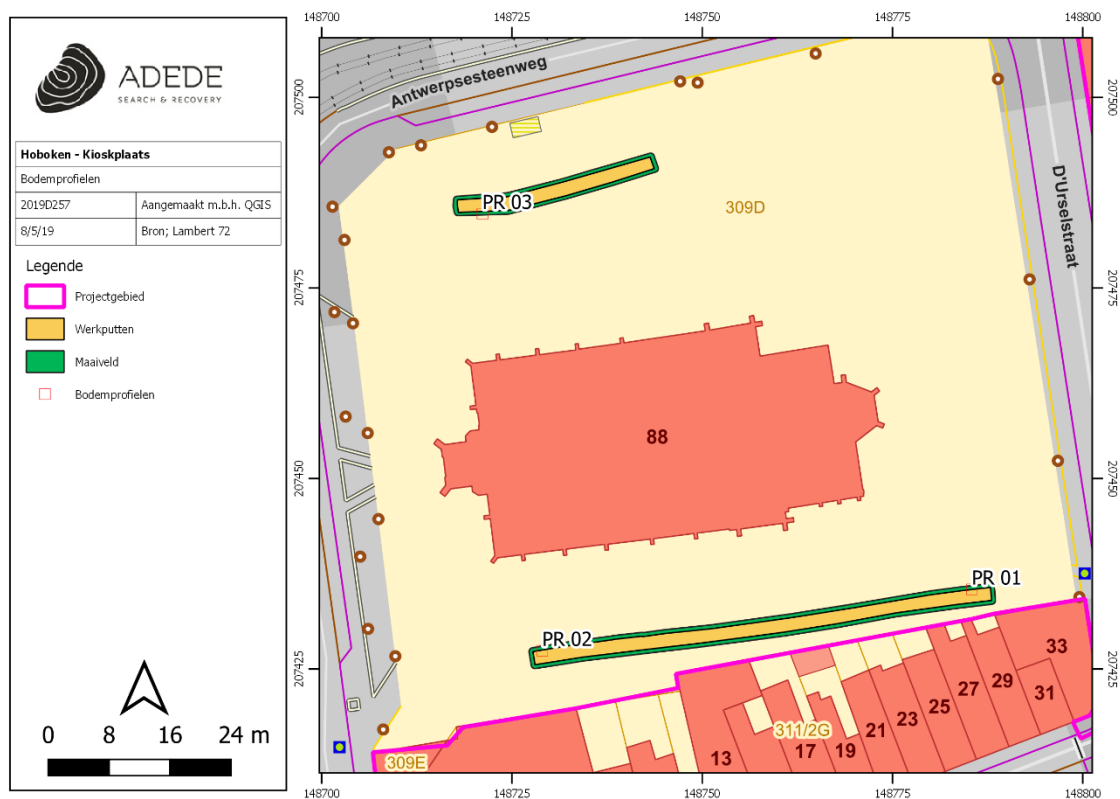
Er waren geen verdere afwijkingen.

.

4.2 Assessment Sporen

4.2.1 Bodemopbouw

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden in totaal drie bodemprofielen aangelegd en geregistreerd. De profielen werden aangelegd om de uitvoerende archeoloog een inzicht te verschaffen in de lokale bodemopbouw om op basis daarvan de diepte van het eerste relevante archeologische vlak te bepalen. Het onderzoeksgebied kende geen complexe verticale stratigrafie.

Figuur 17. Locaties bodemprofielen.

Het bodemopbouw van Werkput 1 was AP-C (zie figuur 16). Een humusrijke, bruingrijs, zandig horizont vol van houtskoolspikkels, baksteenspikkels tot min of meer 1m diep. Deze ging direct over in de C-horizont. De C-horizont was geel zand en werd gekenmerkt door roestverschijnselen. De contouren van de inhumatiegraven tekenden zich vaag af onderin de AP, en duidelijk in de C-horizont.

Figuur 18. Profiel 1 in Werkput 1

In Werkput 2, werden menselijke resten aangetroffen voordat de C-horizont werd bereikt (zie figuur 17). Er waren reeds menselijke resten aanwezig in de AP-laag. Er werd besloten om niet dieper te graven teneinde een optimaal behoud in situ voor het vervolgonderzoek te garanderen. Gezien het duidelijk werd dat een volledige opgraving noodzakelijk ging zijn werd verdere verstoring niet wenselijk geacht. De laag net boven de menselijke resten werd over de volledige lengte van de sleuf aangehouden waardoor de C nooit werd bereikt.

Figuur 19. Profiel 3 in Werkput 2.

4.2.2 Sporenbestand

Bij de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek werden 39 sporen aangetroffen. Al deze sporen betroffen inhumatiegraven, waarvan de meeste nog steeds menselijke resten bevatten. Twintig graven werden ontdekt in Werkput 1 en negentien werden er aangetroffen in Werkput 2, en dit voor een totaal van 39. Vier van de 39 graven hadden een oost-west oriëntatie (sporen 1-3 en 24), terwijl alle anderen noord-zuid georiënteerd waren. Deze oriëntatie is op zijn minst gesteld opmerkelijk te noemen. Het is namelijk gebruikelijk de doden in een christelijke context te begraven volgens een west-oost oriëntatie. Vanaf de postmiddeleeuwen behoren oost-west oriëntatie toe aan priesters. Op deze manier is het gelaat van de priesters tijdens de Wederopstanding gericht naar de gelovigen¹⁵. Noord-zuid oriëntatie werd oa. Aangetroffen in het karmelietenklooster te Aalst¹⁶

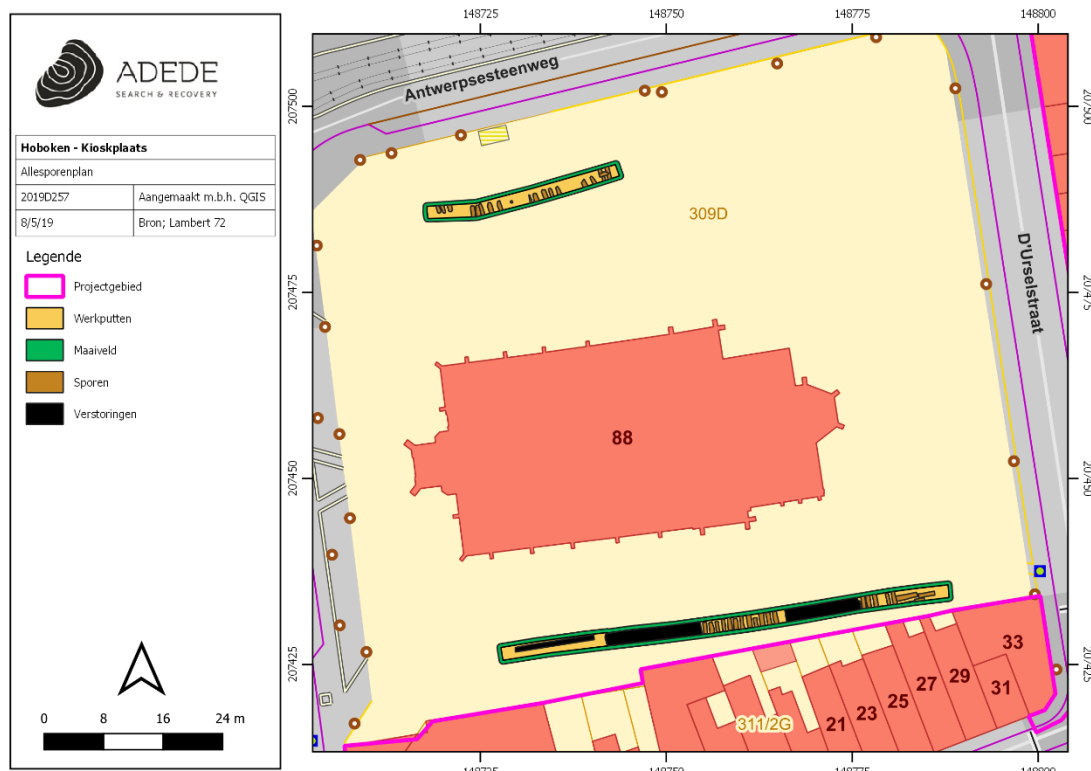
¹⁵ Daniell, 1997, 149

¹⁶ De Groote, K., 2011, 136

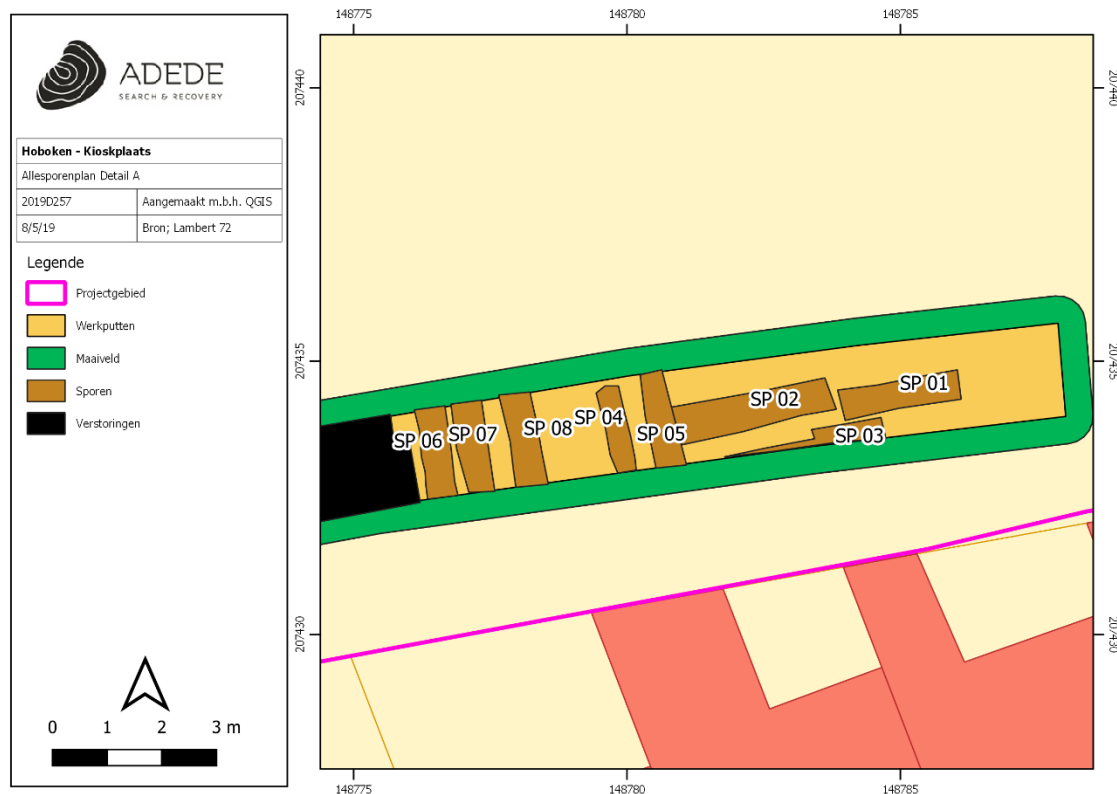
De meeste graven waren minstens 180 cm lang en overspanden de breedte van de sleuf. De graven hadden breedtes tussen 27cm en 67cm, met een gemiddelde breedte van 52,4cm. Het kleinste graf was 32 cm x 30 cm. Aan de hand van de grootte van de botten werd duidelijk dat het een graf van een baby betrof. Alle graven waren rechthoekig en bruingrijs in kleur. Deze bevonden zich op een regelmatige afstand van elkaar.

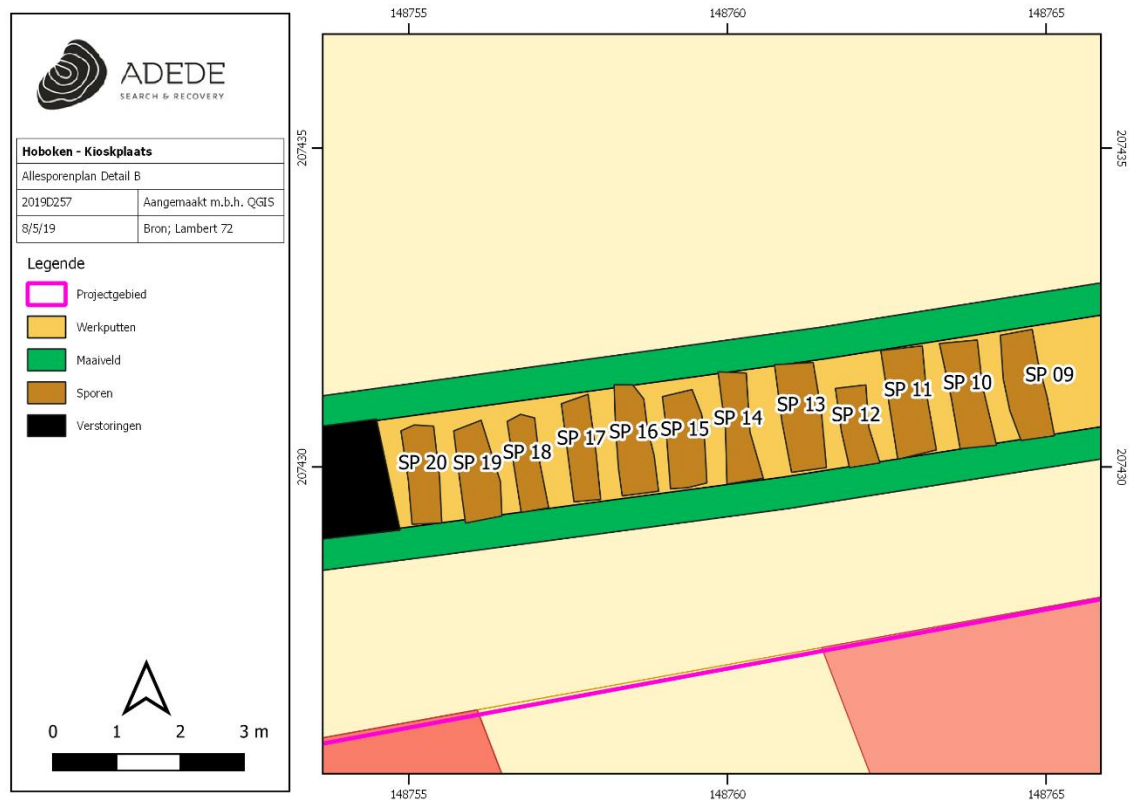
Figuur 20. Overzichtfoto van Werkput 1.

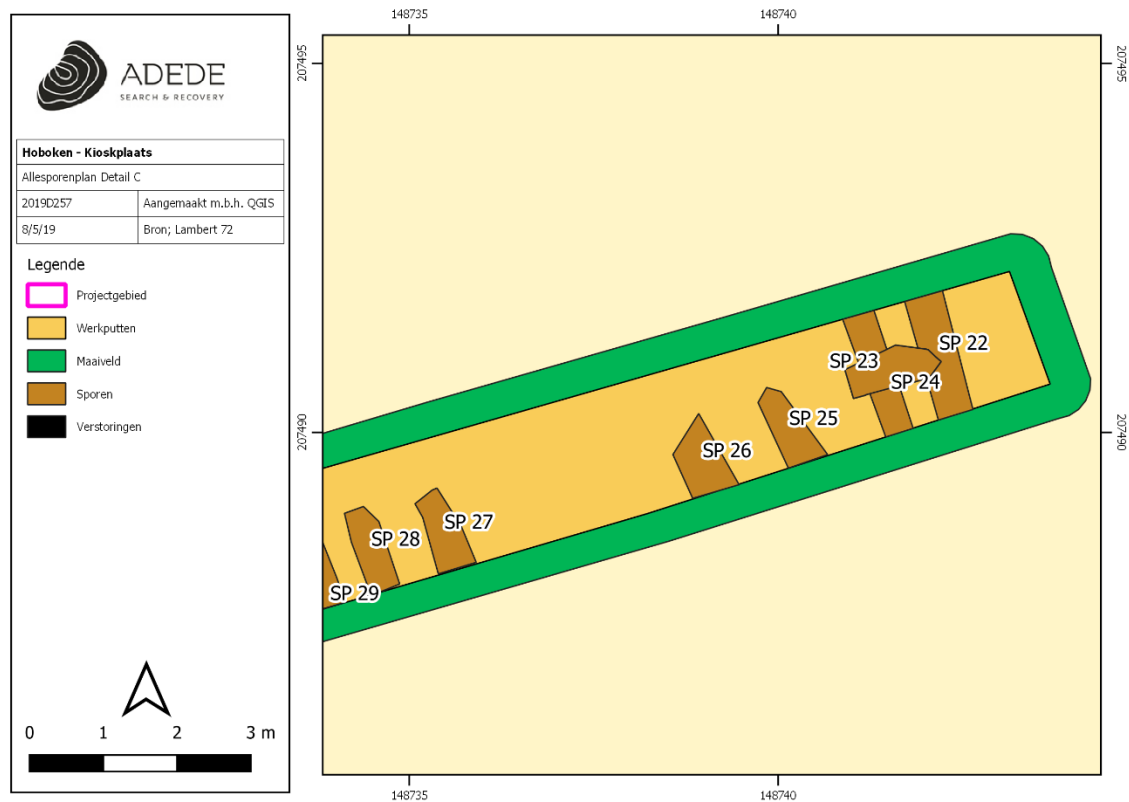
Figuur 21. Allesporenplan

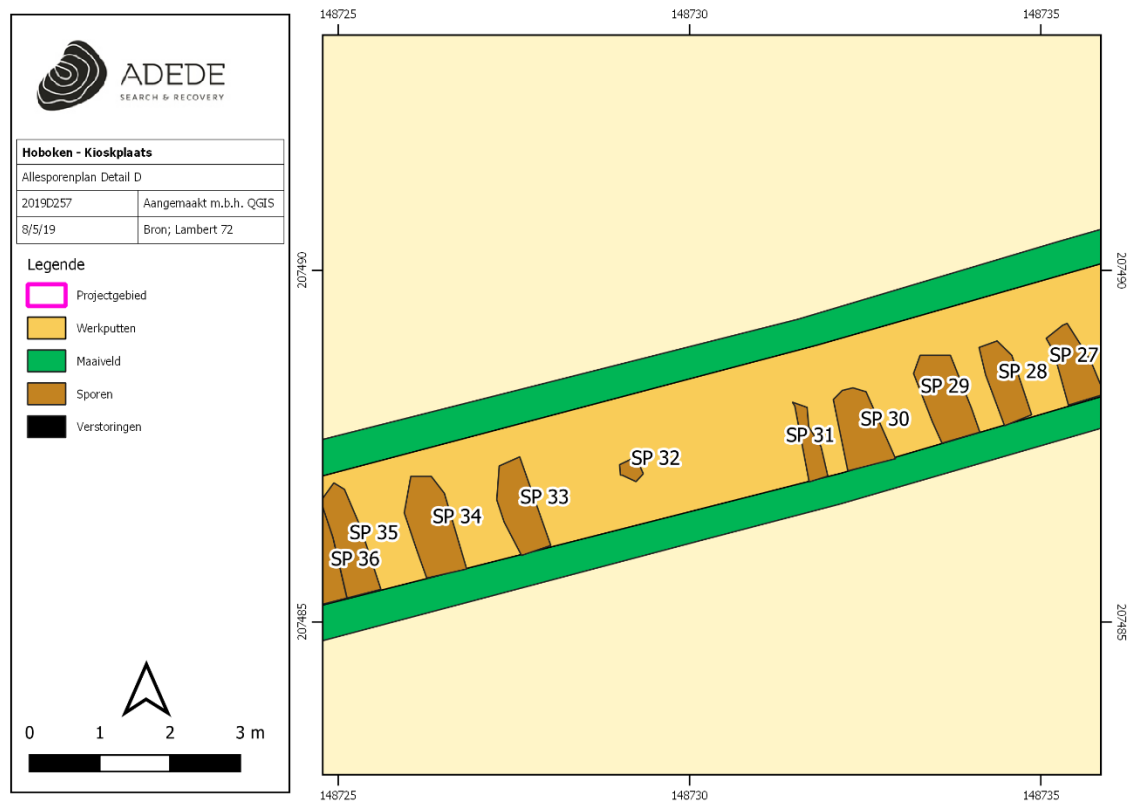
Figuur 22. Allesporenplan Detail A; het oosten van WP 1.

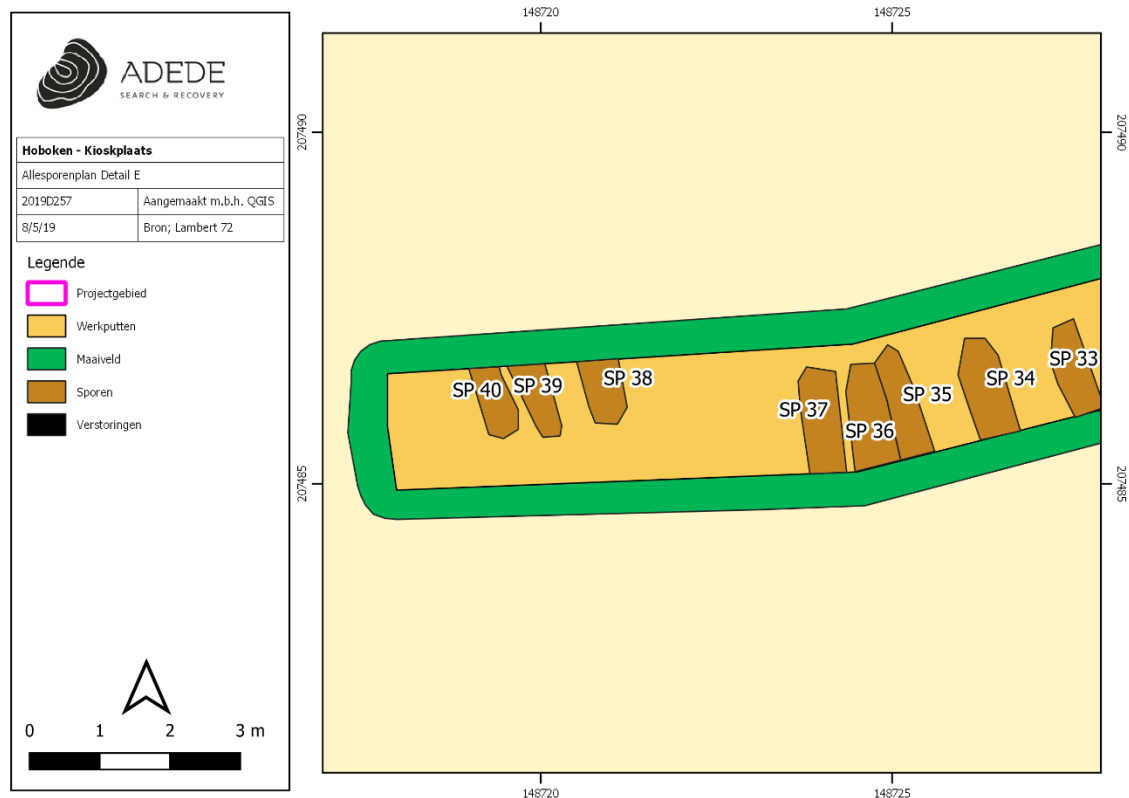
Figuur 23. Allesporenplan Detail B; het midden van WP 1.

Figuur 24. Allesporenplan Detail C; het oosten van WP 2.

Figuur 25. Allesporenplan Detail D; het midden van WP 2.

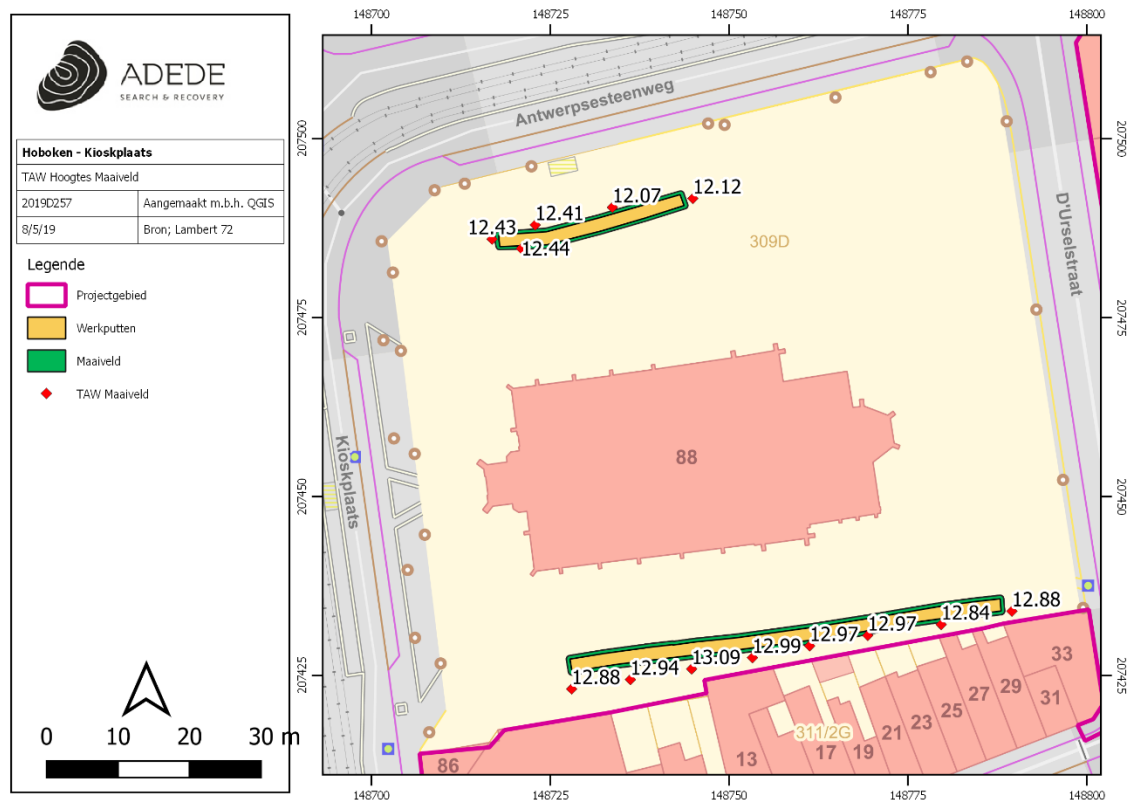
Figuur 26. Allesporenplan Detail E; het westen van WP 2.

Werkput 1, in het zuiden, bevatte verstorings waarbij graven werden aangetroffen tussen deze verstorings. Mogelijks zijn deze verstorings te wijten aan het recente afgraven bij suppressie van het kerkhof in de eerste helft van de 20^e eeuw waarbij de beenderen overgebracht werden naar een knekelput. Deze stelling verklaart eveneens de aanwezigheid van een dikke Ap horizont direct boven de C-horizont en het onregelmatig voorkomen van graven waarbij sommige zich reeds aftekenden onderaan de Ap horizont, en andere pas zichtbaar werden ter hoogte van de C-horizont, echter direct onder de eerder vermelde Ap.

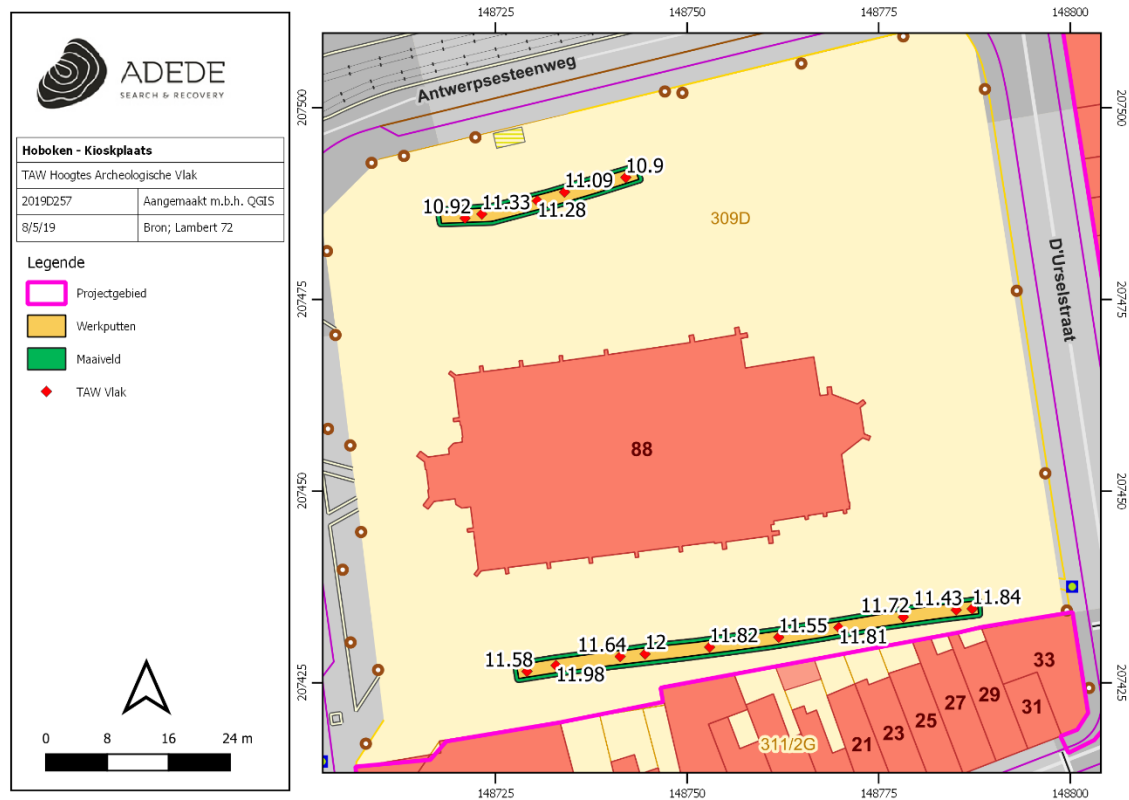
Werkput 2 had geen verstorings. Hier tekenden de graven zich dan ook direct af in de Ap-horizont.

4.2.3 TAW hoogtes binnen het projectgebied

Hoogtes van het maaiveld variëren tussen de 12,07m en 13,09m (zie figuur 25), met het hoogste punt in het zuiden. Het vlak van de sleuven bevond zich tussen 10,9m en 12m (zie figuur 26). Het archeologische niveau met de aanwezigheid van de graven tekende zich met andere woorden af vanaf ca. 1 meter diepte in werkput 2 en ca. 1,30 meter diepte in werkput 1 in het zuiden.

Figuur 27. TAW Hoogtes op het maaiveld binnen het projectgebied.

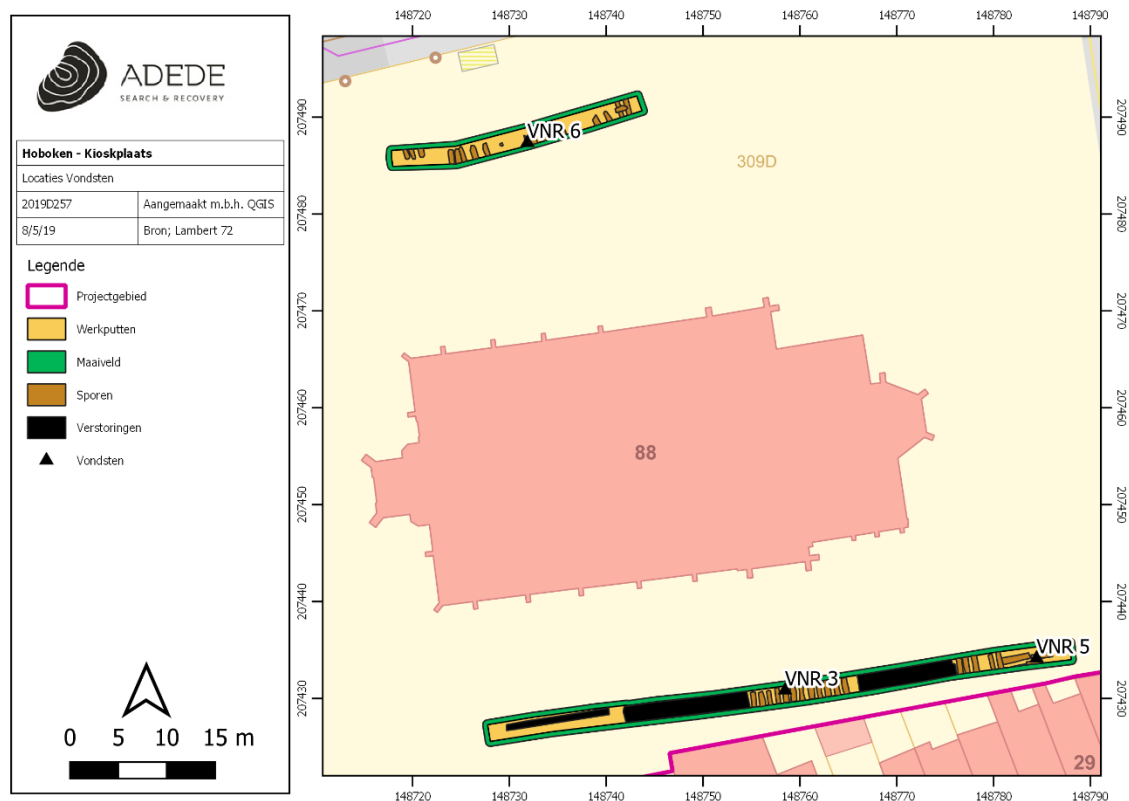

Figuur 28. TAW Hoogtes van het archeologische vlak.

4.3 Assessment Vondsten

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden zes vondsten aangetroffen: drie in de AP-horizont (losse vondsten) en drie *in situ* in Sporennummers 1,16, en 31. Deze laatste omvatten een paternoster, verschillende metalen sierknoppen, een plastic knop en een handvatgrafkist.

Deze vondsten bevatten geen botmateriaal. Menselijke resten werden eveneens verspreid en uit context aangetroffen in de Ap horizont ter hoogte van werkput 2. Deze bevonden zich niet *in situ* en zijn mogelijks het resultaat van een niet volledige ruiming tijdens het opheffen van het kerkhof begin 20^e eeuw. De skeletresten die *in situ* werden aangetroffen, ter hoogte van de graven, werden behouden in originele context.

Figuur 29. Locaties vondsten.

Figuur 30. Vondstnummer 6 van Spoor 31: een doodskistgreep met vanitassymbool van een doodskop.

Een van de vondsten (VNR 6 in Spoor 31) was een doodskistgreep van gietijzer, zwaar verroest, maar men kan nog steeds het vanitassymbool¹⁷ van een doodskop met gekruiste (dij)beenderen onderscheiden. Zo'n versiering werd vaak gevonden op kistgrepen tussen 1850 en 1900¹⁸. Een gelijkaardig stuk is teruggevonden tijdens het archeologisch onderzoek te Lanklaar, één van de weinige situaties waarin begravingen uit Nieuwe Tijden werden onderzocht¹⁹. De afbeelding van deze doodshoofden met gekruiste beenderen verdween in de loop van de 20e eeuw omwille van de taboesfeer die rond de dood ontstond²⁰. Dit in tegenstelling tot oudere periodes. Kerkhoven waren geen trieste plaatsen tijdens de middeleeuwen, de kerk liet er vaak godsdienstige of geestelijke spelen opvoeren. Ook markten werden gehouden en zelfs huisvrouwen lieten er hun was drogen. Uit deze zaken kan er afgeleid worden dat het concept 'de dood' een sterke relatie had met het leven²¹.

¹⁷ Een vanitassymbool verwijst naar de vergankelijkheid van het aardse en wijst hierbinnen op de vergankelijkheid van het lichaam. Tijdens de Barokke periode ging de vanitasgedachte vaak samen met 'memento mori' wat een waarschuwing is 'vergeet niet dat u sterfelijk bent'.

¹⁸ <https://docplayer.nl/20053424-Persoonlijk-verhaal-wim-vlaanderen-kistbeslag-kistgrepen-ofwel-deurkloppers.html>

¹⁹ Pypelinck, A., et al, pg. 39

²⁰ <https://docplayer.nl/20053424-Persoonlijk-verhaal-wim-vlaanderen-kistbeslag-kistgrepen-ofwel-deurkloppers.html>

²¹ Roctus G., 2015, p.14

Figuur 31. Een ijzer doodskistgreep met vanitassymbool van een doodskop.

Figuur 32. Vondstnummer 1, diverse grafkist sierknoppen.

Figuur 33. Sierschroeven van kisten²². De vijfde van rechts is vergelijkbaar met die op de Hoboken-site.

Vondstenummers 1 en 2 bevat diverse sierknoppen van kisten. De schroeven op het deksel van de kist kunnen ook worden versierd. Deze decoraties (zie figuur 33) komen meestal overeen met het ontwerp van de handgrepen. Zowel een paternoster was ontdekt in de AP-laag (zie figuur 34). De paternoster, of rozenkrans, heeft een ketting van koper, kralen van plastiek (gerangschikt in het 10-1-10-1 patroon dat rozenkransparels kenmerkt), en ontbreekt zijn kruisbeeld. Het materiaal van de kralen van de paternoster, plastiek, wijst weerom naar een graf van de tweede helft van de 20ste eeuw.

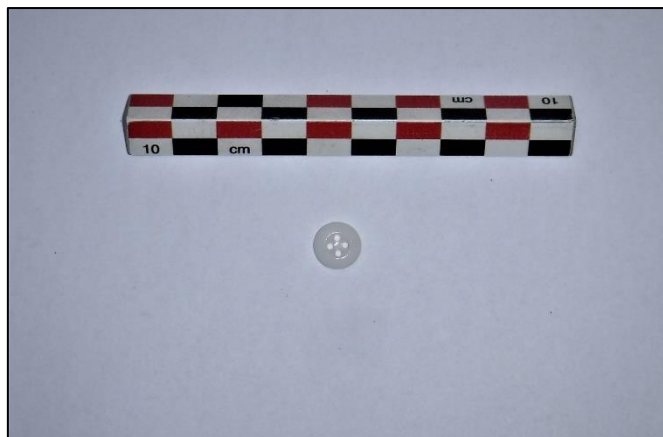

Figuur 34. Vonstnummer 4, een paternoster.

Figuur 35. Rozenkrans met witte kraaltjes en zilverkleurig kruisje.

Ten laatste, Vondstnummer 5, gevonden in Spoor 1, is een plastic knop.

Figuur 36. De plastic knop aangetroffen in spoor 1.

Dit geeft een totaal van drie vondsten in situ en één losse vondst die gedateerd kunnen worden tot de laatste helft van de negentiende eeuw. Dit was genoeg om de datum van de site te bepalen. Deze vondsten geven een relatieve datering tussen 1850 en 1900 aan de site.

4.4 Assessment Stalen

Niet van toepassing, er werden geen stalen genomen tijdens het proefsleuvenonderzoek.

4.5 Conservatie Assessment

Terwijl een klein aantal vondsten werd aangetroffen en geregistreerd, werd besloten om alle menselijke resten onverstoord te laten. Deze werden bedekt met grond. Tijdens een eventuele volgende fase, een vlakdekkende opgraving, dienen de menselijke resten worden uitgegraven volgens de Code van Goede Praktijk en op de correcte manier worden geconserveerd.

4.6 Beantwoorden onderzoeksvragen

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.

Alle sporen op de site betroffen graven met menselijke resten in de vorm van grafcontexten met bewaarde menselijke resten in situ. De kisten zijn slechts beperkt bewaard gebleven.

- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

Alle sporen waren antropogeen.

- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

De bewaringstoestand van de graven is slecht. Er zijn menselijke resten aangetroffen in de AP-laag ter hoogte van werkput 2. De kisten zijn grotendeels vergaan. De staat van de menselijke resten is op de locaties waar deze werden vastgesteld binnen de graven goed, er werd gekozen om deze niet te roeren om de relatie met grafgiften, textiel, etc. optimaal te bewaren ivv. Verder onderzoek.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

De sporen maken deel uit van de laatste fase van het gebruik van de omgeving als kerkhof.

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

De graven die werden ontdekt tijdens het proefsleuvenonderzoek, hadden allen een recente datering- van de 19e tot de 20e eeuw. Mogelijks bevinden er zich oudere graven hieronder.

- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

De site betreft een begraafplaats, de omvang van de site kon aan de hand van het uitgevoerde onderzoek niet bepaald worden. Aangezien er begraving in beide sleuven werd aangetroffen, kan men uitgaan van een bewaring binnen de volledige zone van het projectgebied.

- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van een begraafplaats? Zo ja: Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden? Wat is de omvang? Wat is de fasering? Komen er oversnijdingen voor? Wat is het, geschatte, aantal individuen?

De site bevat een begraafplaats van ten minste 39 individuen. In deze fase werd niet meer dan één niveau vastgesteld, maar er kunnen er meerdere aanwezig zijn. Onder de vastgestelde graven.

- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen vindplaatsen?

Er kon worden vastgesteld dat dit een begraafplaats rondom de bestaande OLV kerk, ten minste in gebruik was tussen de 19e en 20e eeuw.

- Kunnen de sporen gelinkt worden aan de beschikbare historische en historisch-cartografische informatie over het gebied?

De Onze-Lieve-Vrouw Kerk is al sinds de late middeleeuwen aanwezig. Het is gebruikelijk om een begraafplaats onder te brengen op een kerkhof. Kaarten die een begraafplaats op het kerkhof van de OLV kerk aanduiden, stemmen overeen met de bevindingen op het terrein.

- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

In Werkput 1 zijn de sporen aanwezig beginnend in de C-laag in combinatie met verstoringen die hierdoorheen reiken, in Werkput 2 zijn de resten reeds aanwezig in de AP-laag voordat de C-laag werd bereikt.

- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?

De AP-laag heeft soms een dikte van 1 meter. Een dergelijk dikke AP-laag is niet verrassend, gezien binnen werkput 1 duidelijk werd dat een deel van de graven deels vergraven zijn tot op grotere diepte, vermoedelijk met het ruimen van het kerkhof na suprematie.

- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

De archeologische sporen zijn aanwezig in de vorm van begravingen. Echter werd duidelijk omwille van de dikke AP laag dat er vergravingen in de 20^e eeuw hebben plaatsgevonden naar aanleiding van het ruimen van het kerkhof

- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

Er zijn tal van menselijke resten teruggevonden op de site. De oriëntatie van de graven, zij aan zij, samen met de locatie binnen een kerkhof, wijst op de voor de hand liggende interpretatie als een begraafplaats. Verder onderzoek van deze graven zouden onze kennis over lokale grafpraktijken entypologieën in de Nieuwe en Nieuwste Tijden kunnen uitbreiden gezien het hiaat hierbinnen²³, en kan bijdragen tot onze kennis over de demografie van Hoboken in de Nieuwste Tijd.

²³

https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/natuurwetenschappen/fysische_antropologie/kennis_en_hiaten

- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*

Er is vastgesteld dat er sporen aanwezig zijn tussen 1 (werkput 2) en 1.3m (werkput 1) diep op de site. De geplande werken stellen dat een ingreep in de bodem tot op een diepte van 0.70m zou kunnen plaatsvinden. Bijgevolg zullen de werken geen invloed uitoefenen op de archeologische vindplaats.

- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?*

De maximale diepte waarbij ingrepen zijn gepland is 0.70m-MV. Gezien de archeologische laag zich op een diepte tussen 1 (noorden) en 1.3m-MV (zuiden) bevindt kan de archeologische vindplaats in-situ worden bewaard.

- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven: Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek? Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*

De archeologische vindplaats kan in-situ bewaard blijven. De ontwikkelaar dient er echter op toe te zien dat de geplande ingrepen de maximale diepte van 0.70m niet overschrijden.

5 Besluit

5.1 Besluit gespecialiseerd publiek

Op basis van het beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek met ID2874 de aan- of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel was het mogelijk om een archeologische verwachting naar voor te schuiven teneinde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Het proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd door ADEDE-bvba, onthulde tal van menselijke resten rond de kerk. Menselijke resten in de vorm van botten werden aangetroffen. 39 inhumatiegraven werden aangetroffen in de twee sleuven. Er werd onder andere een paternoster, een handvat van een doodskist, en platieknop, en verschillende sierknoppen van doodskisten aangetroffen. Tijdens het onderzoek werden geen andere vondsten of structuren ontdekt. Deze vondsten kunnen worden gedateerd tot de tweede helft van de 20ste eeuw. De beschikbare informatie over het vanitassymbool op de doodskistgreep geeft een *terminus ante quem* van 1900.

De vastgestelde archeologische waarden zijn een getuigenis van een slechts deelse ruiming van het kerkhof in de eerste helft van de 20^e eeuw.

De geplande werken zijn gewijzigd in de periode tussen de uitvoering van de proefsleuven en het schrijven van dit rapport. De oorspronkelijk geplande werken omvatten rioleringswerk tot een diepte van 1 tot 3 meter in het noordelijke deel van het projectgebied, vandaar dat er een sleuf gepland werd in deze zone. Verder onderzoek is niet langer nodig noch geadviseerd voor de noordkant van het kerkhof gezien hier geen grondingepen meer zullen plaatsvinden.

Aan de hand van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek werd tevens de inplantingsdiepte van de zuidelijke sleuf aangepast. De vloeilijn van de zuidelijke riolering werd nu aangepast naar 60cm-MV tot 68cm-MV. De verbreding van het kerkplein omvat ingrepen tussen 20cm diepte tot maximaal 70cm ter hoogte van de trottoirboordsteen. De plantenbakken zullen tot 60cm diepte worden ingeplant. Gezien de aangetroffen archeologische laag aldaar zich op een diepte van ca. 1,30m-MV bevindt, wordt een behoud in situ geadviseerd.

6 Bibliografie

Berk, B., Hongerende hoge heren?, 2007 : onderzoek naar 18e en begin 19e-eeuwse begravingen uit de Nieuwstadskerk te Zutphen

De Groote K., De Maeyer W., Moens J., Quintelier K., Van Cleven F., Vanden Berghe I., Vernaeye W., 2011. Het karmelietenklooster van Aalst (prov. Oost-Vl.) (1497-1797): het gebouwenbestand, de begravingen en het fysisch-antropologisch onderzoek, Relicta. Archeologie, Monumenten- en landschapsonderzoek in Vlaanderen 8, Brussel: VIOE, 83-250

Rochtus, G., 2015, Sociale differentiatie in middeleeuwse en postmiddeleeuwse graven, Gent

Windey, S., Laloo, P., 2017, Archeologienota 2017B15, RI3H053-DP Kioskplaats, Antwerpsesteenweg, d'Urselstraat, Archeologienota/Programma van Maatregelen. Ghent Archaeological Team, Gent.

Vander Ginst V., Vandenbruaene M., 2006. De Sint-Ermelindiskerk in Meldert (Hoegaarden, prov. Vlaams-Brabant). Archeologisch noodonderzoek en fysisch-antropologisch onderzoek, in: Relicta. Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen, Brussel: VIOE.

Vermeulen B., Van Der Wal M., Pijpelink A., 2010. Graven op het Grote Kerkhof. Archeologisch onderzoek in de stadsverwarmingssleuf voor het stadhuis, Deventer. Rapportages Archeologie Deventer nummer 30, Deventer: gemeente Deventer.

Digitale bronnen:

www.geopunt.be

www.geo.onroenderfgoed.be

www.cai.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/handgrepen-voor-het-laatste-koffer>

<https://data.collectienederland.nl/>

<https://oar.onroenderfgoed.be/publicaties/ROEV/1407/ROEV1407-001.pdf>

https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/natuurwetenschappen/fysische_antropologie/kennis_en_hiaten

7 Lijst van figuren

Figuur 1. Voorgaand geplande werken binnen het projectgebied.	- 10 -
Figuur 2. Huidige geplande werken binnen het projectgebied.....	- 11 -
Figuur 3. Dwarsdoorsnede van de geplande werken.....	- 13 -
Figuur 4. Aangepast rioleringsplan.....	- 14 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 16 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 17 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 18 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 19 -
Figuur 9. Legende big de quartair geologische kaart (www.geopunt.be).....	- 20 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 21 -
Figuur 11. Situering van het erosiegevoeligheidskaart.	- 22 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 23 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 24 -
Figuur 14. Situering van enkele CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 25 -
Figuur 15. Uitgevoerde sleuven.	- 28 -
Figuur 16. Uitgevoerde sleuven detail.	- 29 -
Figuur 17. Locaties bodemprofielen.....	- 31 -
Figuur 18. Profiel 1 in Werkput 1	- 32 -
Figuur 19. Profiel 3 in Werkput 2.	- 33 -
Figuur 20. Overzichtfoto van Werkput 1.....	- 34 -
Figuur 21. Allesporenplan	- 35 -
Figuur 22. Allesporenplan Detail A; het oosten van WP 1.	- 35 -
Figuur 23. Allesporenplan Detail B; het midden van WP 1.	- 36 -
Figuur 24. Allesporenplan Detail C; het oosten van WP 2.	- 37 -
Figuur 25. Allesporenplan Detail D; het midden van WP 2.....	- 38 -
Figuur 26. Allesporenplan Detail E; het westen van WP 2.....	- 39 -
Figuur 27. TAW Hoogtes op het maaiveld binnen het projectgebied.....	- 40 -
Figuur 28. TAW Hoogtes van het archeologische vlak.	- 41 -
Figuur 29. Locaties vondsten.....	- 42 -
Figuur 30. Vondstnummer 6 van Spoor 31: een doodskistgreep met vanitassymbool van een doodskop.	- 43 -
Figuur 31. Een ijzer doodskistgreep met vanitassymbool van een doodskop.	- 44 -

Figuur 32. Vondstnummer 1, diverse grafkist sierknoppen.	- 44 -
Figuur 33. Sierschroeven van kisten. De vijfde van rechts is vergelijkbaar met die op de Hoboken-site.	- 45 -
Figuur 34. Vondstnummer 4, een paternoster.....	- 45 -
Figuur 35. Rozenkrans met witte kraaltjes en zilverkleurig kruisje.....	- 46 -
Figuur 36. De plastic knop aangetroffen in spoor 1.....	- 46 -

8 Plannenlijst

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Projectgebied op topografische kaart.	1:2000	digitaal	7/5/19
0002	Projectgebied op orthofoto uit 2018.	1:2000	digitaal	7/5/19
0003	Projectgebied op GRB kaart, kadastrale informatie.	1:2000	digitaal	7/5/19

9 Fotolijst

N°	Spoor/sporen	WP	Vlak	Wind- richting	Aard		Omschrijving/extra info	Datum
					Vlak	Profiel		
0001		1	1	N		x	PR1	07/05/2019
0002		1	1	W	x		OV	07/05/2019
0003	1	1	1	W	x			07/05/2019
0004		1	1	N		x	PR2	07/05/2019
0005		1	1	W	x		OV	07/05/2019
0006	1	1	1	Z	x			07/05/2019
0007	3	1	1	Z	x			07/05/2019
0008	4	1	1	N	x			07/05/2019
0009	5	1	1	N	x			07/05/2019
0010	6-8	1	1	N	x			07/05/2019
0011		1	1	O	x		OV	07/05/2019
0012		1	1	O	x		OV	07/05/2019
0013	9-19	1	1	N	x			07/05/2019
0014	9	1	1	W	x			07/05/2019
0015	10	1	1	O	x			07/05/2019
0016	11	1	1	W	x			07/05/2019
0017	12	1	1	W	x			07/05/2019
0018	13	1	1	W	x			07/05/2019
0019	14	1	1	W	x			07/05/2019
0020	15	1	1	W	x			07/05/2019
0021	16	1	1	W	x			07/05/2019
0022	17	1	1	W	x			07/05/2019
0023	18	1	1	W	x			07/05/2019
0024	19	1	1	W	x			07/05/2019

0025	20	1	1	W	x			07/05/2019
0026	1	1	1	Z		x		07/05/2019
0027	1	1	1	Z		x		07/05/2019
0028	1	1	1	Z	x		Detail	07/05/2019
0029		2	1	Z		x	PR3	07/05/2019
0030	38-40	2	1	O	x		OV, SP 38-40	07/05/2019
0031		2	1	O	x		OV	07/05/2019
0032		2	1	O	x		OV	07/05/2019
0033		2	1	W	x		OV	07/05/2019
0034	22-24	2	1	Z	x			07/05/2019
0035	25-26	2	1	Z	x			07/05/2019
0036	27-29	2	1	Z	x			07/05/2019
0037	30-31	2	1	Z	x			07/05/2019
0038	32	2	1	Z	x			07/05/2019
0039	33	2	1	Z	x			07/05/2019
0040	34	2	1	N	x			07/05/2019
0041	35-37	2	1	N	x			07/05/2019
0042	38-40	2	1	N	x			07/05/2019

10 Sporenlijst

Spoor	WP	Vlak	Lengte (cm)	Breedte (cm)	Diepte (cm)	Vorm	Kleur	Vulling	Inclusies	Vondstnrs	Beschrijving/interpretatie	Datering	Foto nr.
1	1	1	220	50		Rechthoekig	Bruingrijs, oranje	Zand		5	Graf, oostelijke oriëntatie. Deels bewaarde houten kist met deksel.		3, 6, 26-28
2	1	1	270	50		Rechthoekig	Bruingrijs, oranje	Zand			Graf, oostelijke oriëntatie		7
3	1	1	290	46		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, oostelijke oriëntatie		8
4	1	1	160	40		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf. Zuidelijke oriëntatie. Resten van houten kist met metalen binnenbekleding (zink?).		9
5	1	1	180	47		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		10
6	1	1	180	56		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		10
7	1	1	180	60		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		10
8	1	1	180	58		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		13
9	1	1	180	63		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 14
10	1	1	180	56		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 15
11	1	1	180	66		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 16
12	1	1	120	43		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 17

13	1	1	180	63		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 18
14	1	1	180	55		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 19
15	1	1	148	60		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 20
16	1	1	180	58		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand		3	Graf, zuidelijke oriëntatie, resten houten kist.		13, 21
17	1	1	180	42		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 22
18	1	1	150	41		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 23
19	1	1	146	61		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		13, 24
20	2	1	160	52		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		25
22	2	1	180	53		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		34
23	2	1	180	50		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		34
24	2	1	125	51		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, westelijke oriëntatie.		34
25	2	1	113	54		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		35
26	2	1	101	60		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		35

27	2	1	106	48		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		36
28	2	1	117	44		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		36
29	2	1	130	58		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		36
30	2	1	111	67		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		37
31	2	1	115	27		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand		6	Graf, noord-zuid.		37
32	2	1	32	30		Ovaal	Bruingrijs	Zand			Graf, kind, noordelijke oriëntatie.		38
33	2	1	135	49		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid.		39
34	2	1	147	64		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, zuidelijke oriëntatie.		40
35	2	1	162	45		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noordelijke oriëntatie,		41
36	2	1	148	61		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noordelijke oriëntatie,		41
37	2	1	154	57		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noordelijke oriëntatie,		41
38	2	1	90	57		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid, resten houten kist met metalen (zink?) binnenbekleding.		30, 42
39	2	1	112	51		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid, resten houten kist met metalen (zink?) binnenbekleding.		30, 42
40	2	1	101	49		Rechthoekig	Bruingrijs	Zand			Graf, noord-zuid, resten houten kist met metalen (zink?) binnenbekleding.		30, 42

11 Vondstenlijst

Inventarisnr.	WP	Vlak	Spoor	Materiaalcategorie	Aantal	Datering	Beschrijving
1	1	1		Metaal	3		sierknoppen grafkist
2	1	1		Metaal	3		sierknoppen grafkist
3	1	1	16	Metaal	1		basis sierknop
4	2	1		Metaal + ?	1		paternoster
5	1	1	1	Beenderen	1		Menselijke skeletresten
6	1	1	1	Metaal + plastic/bakeliet	1	19B, 20a	knoop
7	2	1	31	Metaal	1		handvat grafkist

12 Skelet form

IN SITU SKELETFORM.		SITE: HOBKIO		Graf: 1	Vondst: VNR 5	Individu:
Werkput: 1		Datum: 24 april		Waarnemer: Hans Thomas		
Vlak:		Stalen: pollen / a-DNA / 14C / isotopen / andere		Tekeningen en foto's: geen tekeningen, wel foto's		
Spoor: 1		Opgravingsmethoden: pincetsleuven		Graftype: christelijk		
x-coördinaat: 148785,024		Grafvorm: rechthoekig		Grafverstoringen: geen		
y-coördinaat: 207434,407		Grafgiften: geen		Kledij(elementen): geen		
Naast: X		Boven: geen		Niet-intentionele artefacten en kistnagels:		
Onder: onb.		Naast: 2		Skelet in anatomische verband:		
Status:		Type:		Leeftijd: onbepaald		
Enkelvoudige begraving		Oriëntatie: oost - west		Ingekleurde beenderen: aanwezig / afwezig		
Grafdimensie: 220 cm x 50 cm		Hoogtemeting: hoofd - heiligbeen - voeten		Skelet compleet: onbepaald		
Individuele beenderen compleet: ...		Bewaring:		Individuele beenderen compleet: ...		
Conservering (producten):		Positie lichaam: op de rug		Bewaring:		
Uitgestrekt		Positie schedel: ligt op recht kant		Conservering (producten):		
Positie linkerarm: niet bepaald		Positie rechterarm: " "		Positie linkerarm: niet bepaald		
Positie handen: " "		Positie benen: " "		Positie rechterarm: " "		
Aanwezigheid van:		Afmetingen (in situ): 1 = 220 cm		Positie benen: " "		
Opmerkingen: een coupe was genomen maar het resten werden niet verder verspaard		Aanwezigheid van:		Aanwezigheid van:		

13 Bijlagen
